

Neke psihosocijalne odrednice problema prilagodbe adolescenata i mladih odraslih osoba u uvjetima suvremenog društva

---

Aleksić, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:269978>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij psihologije

Anja Aleksić

Neke psihosocijalne odrednice problema prilagodbe adolescenata i mladih odraslih osoba u
uvjetima suvremenog društva

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Damir Marinić

Osijek, 2024

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij psihologije

Anja Aleksić

Neke psihosocijalne odrednice problema prilagodbe adolescenata i mladih odraslih osoba u
uvjetima suvremenog društva
Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana opća psihologija

Mentor: dr. sc. Damir Marinić

Osijek, 2024.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 7. 9.2024.

Anja Aleksić - 0122230392

Sadržaj

Uvod.....	1
Otpornost.....	1
Emocionalna podrška obitelji i podrška samopoštovanju obitelji.....	3
Društveno propisani perfekcionizam.....	5
Vulnerabilni narcizam.....	6
Društvena povezanost.....	8
Problematika istraživanja.....	9
Cilj istraživanja, problemi i hipoteze.....	10
Cilj istraživanja.....	10
Problemi.....	10
Hipoteze.....	11
Metoda.....	11
Sudionici.....	11
Instrumenti.....	12
Postupak.....	15
Rezultati.....	15
Rasprava.....	22
Implikacije, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja.....	30
Zaključak.....	31
Literatura.....	32

Neke psihosocijalne odrednice problema prilagodbe adolescenata i mladih odraslih osoba u uvjetima suvremenog društva

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos socijalne podrške obitelji, vulnerabilnog narcizma, društveno propisanog perfekcionizma, društvene povezanosti i otpornosti kod adolescenata i mladih odraslih osoba. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 466 ispitanika, 159 (34.1%) muškog roda i 307 (65.9%) ženskog roda, a raspon godina je bio od 18 do 35. Uzorak je bio prigodni, a prikupljanje sudionika se odvijalo putem društvenih mreža na kojima je bila podijeljena poveznica obrasca koji je sadržavao sociodemografska pitanja, skalu socijalne podrške obitelji, skalu društveno propisanog perfekcionizma, skalu vulnerabilnog narcizma, skalu društvene povezanosti i skalu otpornosti. Rezultati su pokazali kako je socijalna podrška obitelji značajan prediktor društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma. Odnosno, percipirana viša emocionalna podrška i podrška samopoštovanju obitelji predviđala je nižu razinu društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma. Nadalje, analizirali su se i prediktori otpornosti te su se društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam pokazali značajnim prediktorima otpornosti. Odnosno, iskazivanje više razine društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma predviđalo je nižu otpornost. Naposljetku, analizirala se medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti te vulnerabilnog narcizma i otpornosti te se u oba slučaja pokazala značajnom. Drugim riječima, pojedinci koji imaju izraženiji društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam su kroz doživljenu nižu društvenu povezanost iskazivali nižu otpornost. Sukladno rezultatima, u radu se obrazlaže i raspravlja o potencijalnim teorijskim zaključcima koji proizlaze iz istraživanja te o praktičnim implikacijama s ciljem jačanja otpornosti mladih odraslih osoba.

Ključne riječi: otpornost, socijalna podrška obitelji, društvena povezanost, društveno propisani perfekcionizam, vulnerabilni narcizam

Some Psychosocial Determinants of Adjustment Problems in Adolescents and Young Adults in the Context of Modern Society

The aim of this research was to examine the relationship between social support from family, vulnerable narcissism, socially prescribed perfectionism, social connectedness, and resilience in adolescents and young adults. A total of 466 participants took part in the research, with 159 (34.1%) identifying as male and 307 (65.9%) as female, ranging in age from 18 to 35. The sample was convenient, and participants were collected through social networks, where a link to the form containing sociodemographic questions, scale of social support from family, scale of socially prescribed perfectionism, scale of vulnerable narcissism, scale of social connectedness and resilience scale was shared. The results indicated that social support from family was a significant predictor of socially prescribed perfectionism and vulnerable narcissism. Specifically, higher perceived emotional support from family and family support of ones self-esteem predicted lower levels of socially prescribed perfectionism and vulnerable narcissism. Additionally, predictors of resilience were analyzed, with socially prescribed perfectionism and vulnerable narcissism emerging as significant predictors of resilience. That is, higher levels of socially prescribed perfectionism and vulnerable narcissism predicted lower resilience. Finally, the mediating role of social connectedness in the relationship between socially prescribed perfectionism and resilience, and vulnerable narcissism and resilience, was analyzed and found to be significant in both cases. In other words, individuals with higher levels of socially prescribed perfectionism and vulnerable narcissism exhibited lower resilience through perceived lower social connectedness. Based on the results, the research discusses potential theoretical conclusions derived from the research, as well as practical implications aimed at strengthening the resilience of young adults.

Keywords: resilience, family social support, social connectedness, socially prescribed perfectionism, vulnerable narcissism

Uvod

Zbog rastućeg interesa za promicanje mentalnog zdravlja i psihološke dobrobiti, fokus znanstvene zajednice počeo se preusmjeravati s istraživanja patologije na rješavanje problema u kontekstu zdravlja (Connor i Davidson, 2003). Međutim, u isto vrijeme je počeo porast u prevalenciji problema mentalnog zdravlja kod adolescenata i mladih odraslih osoba, pogotovo u kontekstu anksioznosti, depresije, zlouporabe tvari i slično, što dosljedno pokazuju mnoga recentna istraživanja (Wiens i sur., 2018). Do problema mentalnog zdravlja kod mladih osoba dolazi uslijed neadekvatnog nošenja sa stresorima i neuspješne prilagodbe raznim životnim situacijama (Wiens i sur., 2018). Identificiranje nekih od uzroka nedostatka otpornosti, koja je definirana kao sposobnost nošenja sa stresom i napredak kada je pojedinac suočen s nedaćama (Connor i Davidson, 2003), na populaciji adolescenata i mladih odraslih osoba od iznimnog je značaja za zajednicu.

Također, zadnjih desetljeća, ponajviše uslijed porasta korištenja informacijskih tehnologija i raznih modula društvenih mreža, kao i zbog sveprisutnije kulture individualizma, društvenog pritiska i usporedbe, kulture koja naglašava individualna postignuća, natjecanje i uspjeh te modernog roditeljstva koje je karakterizirano visokim očekivanjima i prezaštitničkim odnosom prema djeci, zabilježene su i nagle stope porasta društveno propisanog perfekcionizma kao i vulnerabilnog narcizma (Curran i Hill, 2019; Twenge i Campbell, 2009). S obzirom na to da je kombinacija kulturnih, društvenih i ekonomskih promjena, zajedno s tehnološkim napretkom, stvorila okruženje u kojem mladi sve više osjećaju pritisak da budu savršeni i predstavljaju idealiziranu verziju sebe, ovim radom se nastoji dobiti uvid u to kako ovi konstrukti, kao produkti internaliziranih društvenih pritisaka, utječu na otpornost i prilagodbu adolescenata i mladih odraslih osoba.

Otpornost

Opća definicija otpornosti jest da je ona fenomen pozitivne ljudske adaptacije usprkos raznim životnim izazovima (White i Cook, 2019). Fletcher i Sarkar (2013) navode kako je najvažnija komponenta koja prethodi otpornosti životna nedaća (koju može predstavljati svakodnevna nedaća ili trauma), a najvažnija posljedica je pozitivna prilagodba (odnosno uspješno suočavanje s nedaćama, održavanje psihološke stabilnosti i relativno visokog psihološkog funkcioniranja te brz oporavak) . Pojam otpornosti koristi se u raznim

kontekstima te ga je Darwin (1859, prema White i Cook, 2019) spomenuo u kontekstu kapaciteta za uspješnu prilagodbu u promjenjivoj okolini.

Psihološka otpornost počela se istraživati sredinom sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kako bi se proučilo zašto neka djeca i mladi neočekivano zadržavaju psihološku dobrobit unatoč nepovoljnim okolinskim faktorima (traumatska iskustva poput zanemarivanja i zlostavljanja u obitelji). Prvo longitudinalno istraživanje otpornosti proveli su Werner i suradnici (1977, prema Kvestić, 2021) u kojem su pratili utjecaj bioloških i psihosocijalnih faktora (poput velikih životnih stresova) i zaštitnih faktora na razvoj kohorte djece rođene 1955. godine. Opažanjem te djece do njihove odrasle dobi došli su do uvida da psihološka otpornost predstavlja ključan zaštitni faktor u zadržavanju psihološke dobrobiti unatoč raznim nedaćama i traumatskim iskustvima.

Operacionalizacija ovog pojma sa psihološkog gledišta još uvijek nije usuglašena te se prema različitim teoretičarima na otpornost može gledati kao: 1) individualnu karakteristiku pojedinca i 2) proces utemeljen kroz interakcije s okolinskim utjecajima (Erdogan, Ozdogan i Erdogan, 2015). Kada se promatra kao osobina, predstavlja skup osobina koje omogućuju prilagodbu pojedinca na različite okolnosti. U tom kontekstu spominje se pojam *otpornosti ega* koji ujedinjuje više osobina koje omogućuju snalažljivost, snagu karaktera i fleksibilnost u varijabilnim okolinskim uvjetima. Takve pojedince karakterizira visoka razine energije, znatiželja, optimizam i sposobnost konceptualizacije problema (Block i Block, 1980, prema Fletcher i Sakaar, 2013). Ako se na individualne karakteristike pojedinca gleda kao na zaštitne faktore koji pridonose otpornosti, tada se kao najvažniji izdvajaju: optimizam, moralni kompas, religioznost i spiritualnost, društvena povezanost i prosocijalna ponašanja, kognitivna i emocionalna fleksibilnost, aktivno suočavanje te pridavanje značenja i smisla situacijama i životu općenito (Fletcher i Saakar, 2013). Međutim, suvremeniji pogled unutar znanosti otpornost definira kao proces koji je rezultat interakcije raznih čimbenika pojedinčevog osobnog iskustva s poteškoćama (Fletcher i Saakar, 2013). U tom kontekstu otpornost, odnosno sposobnost prilagodbe i oporavka uslijed stresa ili traume podupiru resursi koji proizlaze iz pojedinca te njegove okoline (obitelji, prijatelja, radne okoline, religije te društva u širem smislu). S obzirom na to, tijekom pojedinčevog životnog vijeka, razina otpornosti je promjenjiva, a čimbenici koji pozitivno utječu na otpornost su podržavajuća okolina te pozitivne osobne karakteristike pojedinca (Southwick i Charney, 2018). Fleming i Ledogar (2008) su na temelju pregleda znanstvene literature utvrdili različite razine izvora koji štite psihološku otpornost: 1) genetski zadana otpornost (pozitivan temperament), 2) sposobnosti/inteligencija (planiranje, donošenje dobrih

odluka), 3) uspostavljanje odnosa s drugima, privrženost i komunikacijske vještine, 4) osobne snage i vrline (poput samoefikasnosti, emocionalne samoregulacije, samopoštovanja, prilagodljivosti, humora, učenja iz iskustva, jasnih životnih vrijednosti), 5) obiteljski faktori (podrška, toplina, bliskost i podržavajući odnos, 6) okolinski faktori (podržavajuće i usmjeravajuće školsko okruženje, zajednica i kultura) te 7) socio-ekonomski status (povoljan socio-ekonomski status).

Djeca i mladi su u današnje vrijeme pretežito psihološki neotporni: primjerice, razvijaju samopoštovanje i samopouzdanje bez pokrića, nisu u stanju odgoditi zadovoljenje potreba (žele sve odmah i sada). U sudaru sa životnim izazovima to ih čini psihološki neotpornima. Longitudinalna istraživanja pokazuju da su u svojoj odrasloj dobi pretežno usmjereni na materijalističke životne ciljeve, manje su empatični, manje sretni i zahvalni (Miljković, 2017). Manjak otpornosti vodi do smanjenja psihološke dobrobiti. Naime, otpornost je ključan faktor u održavanju mentalne dobrobiti (Gloria i Steinhardt, 2016). Istraživanja dosljedno pokazuju da visoka razina otpornosti posredovanjem aktivnog suočavanja i održavanjem ugodnih emocija smanjuje psihološki stres te time pozitivno utječe na simptome anksioznosti i depresije (Aroian i Norris, 2000; Piquart, 2009; Wagnild, 2003, prema Gloria i Steinhardt, 2016). Hjemdal i suradnici (2011, prema Mortazavi i Yarolahi, 2015) su u svom istraživanju pokazali da pojedinci s najvišim razinama otpornosti iskazuju najniže razine depresije i anksioznosti. Međutim, istraživanje provedeno na nacionalnoj razini u Sjedinjenim Američkim Državama s uključenih oko 611 000 sudionika pokazalo je da su stope velikih depresivnih epizoda porasle 52% kod adolescenata te 63% kod mladih odraslih osoba u periodu između 2009. i 2017. godine, s manjim trendovima porasta kod osoba starijih od 26 godina. Također, zabilježen je rast poremećaja raspoloženja generacije Z u odnosu na generaciju milenijalaca, a pretpostavlja se da glavni doprinos tome snosi sve učestalija upotreba elektroničke komunikacije i društvenih mreža što je povezano s manje društvene povezanosti, lošijom kvalitetom međuljudskih odnosa, ali i s raznim drugim karakteristikama specifičnim današnjim mladim generacijama (Twenge i sur., 2019). Stoga se dovodi u pitanje koji su drugi čimbenici koji pridonose manjku otpornosti i posljedično višoj stopi problema mentalnog zdravlja mladih današnjice.

Emocionalna podrška obitelji i podrška samopoštovanju obitelji

Socio-emocionalna dobrobit jedna je od najbitnijih aspekata psihološke dobrobiti definirana kao optimalno psihološko funkcioniranje i iskustvo (Ryan i Deci, 2001, prema Kovačić i Jurković, 2022). Usko je povezana s pojmovima poput socio-emocionalne kompetencije, socio-emocionalnog razvoja, mentalnog zdravlja te psihološke otpornosti. Bitan čimbenik za razvoj socio-emocionalne dobrobiti koji se često spominje u literaturi je upravo obiteljska podrška (Kovačić i Jurković, 2022). Longitudinalno istraživanje (Macalli, i sur., 2020) u kojem je sudjelovalo 4463 studenata pokazalo je kako je percipirani nedostatak roditeljske podrške tijekom djetinjstva ili adolescencije povezan s gotovo četiri puta većim rizikom od mentalnih poremećaja. U usporedbi sa sudionicima koji su percipirali snažnu podršku roditelja, oni koji su percipirali upravo suprotno su bili pod dva puta većim rizikom od suicidalnog ponašanja, gotovo četiri puta većim rizikom od generaliziranog anksioznog poremećaja te više od sedam puta većim rizikom od razvoja depresivnih poremećaja.

U vezi utjecaja obiteljske okoline na razvoj psihološke otpornosti posebno se može izdvojiti emocionalna podrška obitelji i podrška samopoštovanju obitelji. Emocionalna podrška se definira kao davanje ili primanje empatije, brige, ljubavi i/ili povjerenja, dok se podrška samopoštovanju odnosi na podršku osoba koje posjeduju informacije relevantne za samoevaluaciju (u ovom slučaju su to primarni skrbnici) (Ivanov i Penezić, 2010).

Emocionalna podrška obitelji obuhvaća obiteljsku dinamiku koja može imati raspon od toplog odnosa karakteriziranog pravovremenim odgovaranjem na djetetove potrebe i prioritiziranje djeteta do odbijajućeg, hladnog odnosa u kojem se ne pridaje puno pažnje djeci niti se odgovara na njihove potrebe (McCarty i sur., 2005). Nizom istraživanja dosljedno je utvrđena snažna povezanost emocionalne podrške obitelji (koja obuhvaća pozitivan odnos s barem jednim roditeljem, obiteljsku koheziju, toplinu te izostanak zanemarivanja) i psihološke prilagodbe pojedinca, odnosno otpornosti u djetinjstvu, pa čak i u odrasloj dobi (McCarty i sur., 2005). Međutim, postoje neke razlike ovog utjecaja s obzirom na spol roditelja/primarnog skrbnika. Veća majčinska (ali ne i očinska) podrška povezana je s manje internaliziranih problema (Moore i Shell, 2017). U Wernerovom istraživanju (1995, prema Burić, 2021) istaknuta je važnost majčine topline, naklonosti, prilagodljivosti i podrške autonomiji kao zaštitnih čimbenika koji kod djece daju potporu razvoju otpornosti i psihološke dobrobiti.

Osim navedenog, podrška samopoštovanju roditelja je također važna determinanta dobrobiti pojedinca. Istraživanja pokazuju kako se samopoštovanje kod djece razvija upravo

kroz kvalitetne odnose sa skrbnicima – kroz taj odnos djeca implicitno zaključuju koliko su važna, voljena ili pak bezvrijedna, a ta uvjerenja djeca zadržavaju do adolescencije pa čak i do odrasle dobi (Wolff, 2000). Kaplan (1986, prema Wolff, 2000) sugerira da se samopoštovanje razvija kroz interakciju povratnih informacija od bliskih osoba (pri čemu najveći utjecaj imaju upravo primarni skrbnici) i djetetove samoprocjene vlastitog iskustva, a upravo je samopoštovanje jedan od ključnih zaštitnih čimbenika u razvoju otpornosti (Fletcher i Saakar, 2013). Uzimajući u obzir odnos stilova roditeljstva i razvoja samopoštovanja, na pozitivan razvoj samopoštovanja kod djece i adolescenata najveći utjecaj ima roditeljstvo prožeto poticanjem neovisnosti i prihvaćanjem (McConnick i Kennedy, 1993, prema Wolff, 2000). Kao još jedan pozitivan utjecaj na samopoštovanje kod djece pokazao se autoritativan stil roditeljstva (karakteriziran visokom toplinom i visokom kontrolom) nasuprot autoritarnom stilu roditeljstva (koji se nalazi visoko na dimenziji kontrole, ali kojem nedostaje toplina) (Damian i sur., 2013).

Društveno propisani perfekcionizam

Perfekcionizam je multidimenzionalna crta ličnosti obilježena težnjom za besprijeornošću te postavljanjem iznimno visokih standarda izvedbe, popraćena pretjerano kritičkom procjenom vlastitog ponašanja (Hewitt i Flett, 1991, prema Stoeber, 2015).

Međutim, nemaju svi oblici perfekcionizma jednaka obilježja niti društvenu dimenziju. S obzirom na to, Hewitt i Flett (1991, prema Stoeber, 2015), koji su dosad najistaknutiji istraživači u ovom području, ponudili su model koji razlikuje tri vrste perfekcionizma: perfekcionizam usmjeren na sebe, perfekcionizam usmjeren na druge te društveno propisani perfekcionizam. Navedene vrste perfekcionizma okarakterizirane su različitim stavovima, motivacijom i ponašanjem (Stoeber, 2015).

Društveno propisani perfekcionizam okarakteriziran je vjerovanjima da drugi imaju izrazito visoke standarde za pojedinca te da je prihvaćanje od strane drugih uvjetovano ispunjavanjem tih standarda. Ključne karakteristike su zabrinutost zbog percepcije da drugi postavljaju visoke standarde te briga oko ispunjavanja tih standarda, potaknuta strahom od neprihvatanja i neodobravanja od strane drugih ako pojedinac ne ispuni standarde (Stoeber i Childs, 2010). Jedan od ranih etioloških čimbenika koji je povezan s razvojem ove vrste perfekcionizma je emocionalno hladno, pretjerano zaštitničko i strogo roditeljstvom (Stoeber i Otto, 2006).

Današnja istraživanja pokazuju da je 25-30 % djece i adolescenata sklono perfekcionizmu (Curran i Hill, 2019). Iako je taj postotak prilično visok, istraživanja pokazuju da u današnje doba njegova prevalencija sve više raste (Curran i Hill, 2019). Primjerice, istraživanje provedeno na 41 641 američkih, kanadskih i britanskih studenata pokazalo je da je prevalencija ove vrste perfekcionizma narasla za 33% između 1989 i 2016. Dakle, današnje mlade generacije su pod većim pritiskom od ispunjavanja društvenih standarda (od izgleda do karijere), a mogući uzrok toga su društvene mreže koje potiču društvenu usporedbu (Curran i Hill, 2019).

Taj podatak je zabrinjavajuć, s obzirom na to da istraživanja dosljedno pokazuju kako je društveno propisani perfekcionizam snažno povezan s indikatorima psihološke neprilagođenosti (Hewitt i Flett, 2002). Društveno propisani perfekcionizam je, u usporedbi s drugim vrstama perfekcionizma, naj snažnije povezan s pokazateljima psihološkog stresa te je snažan prediktor depresije, osobito u prisutnosti međuljudskih stresora (poput osjećaja odbačenosti i nevoljenosti od strane drugih) (Hewitt i sur., 2006; Sherry i sur., 2016; Sherry i sur., 2013, prema Smith i sur., 2018). Osim toga, društveno propisani perfekcionizam povezuje se s anksioznosti, ljutnjom, međuljudskim konfliktom i osjećajem neusklađenosti s drugima (Hewitt i sur., 2006, prema Mushquash i Sherry, 2012). Model koji djelomično objašnjava navedene negativne posljedice društveno propisanog perfekcionizma je model ciklusa samoporaza (Socially prescribed perfectionism cycle of self-defeat; Mushquash i Sherry, 2012), prema kojem ovakva struktura ličnosti vodi do cikličkih, neprilagođenih obrazaca samoevaluacije (perfekcionistički nesklad), samopredstavljanja (perfekcionističko samopredstavljanje), afekta (depresivni afekt) i ponašanja (samosabotirajuća ponašanja). Rezultati istraživanja provedenog na studentima idu u prilog postojanju ovog ciklusa: kad god su sudionici percipirali da nisu ispunili očekivanja drugih, reagirali su pokušajima da se predstave savršeni drugima, međutim, pri tome su se počeli osjećati depresivno, što je dovelo do manjka produktivnosti čime se kod sudionika ponovno pobudio osjećaj nedovoljnosti te je ciklus samoporaza ponovno započeo (Mushquash, i Sherry, 2012).

Vulnerabilni narcizam

Narcizam označava prenapuhanu sliku o sebi, pretjeranu ljubav prema sebi te pretjerano pokazivanje osjećaja vlastite važnosti (Campbell i Brunell, 2006, prema Konrath, 2007). Prema psihologiji ličnosti, narcizam je osobina koje je prisutna ne samo u kliničkoj,

već i u općoj populaciji u određenoj mjeri koja ne doseže razinu klinički značajne patologije. Dakle, narcizam kao konstrukt sadrži normalnu i patološku dimenziju (Konrath, 2007). Značenje narcizma se donekle razlikuje ovisno o konceptualizaciji pojma. Jedan od prvih istraživača koji je priznao postojanje razlika u korištenju pojma narcizma je Wink (1991), koji je empirijskim dokazima ukazao na dvojni prirodu narcizma: postojanje grandioznog (u literaturi još zvanog i otvoreni narcizam) i vulnerabilnog (još zvanog i prikriveni narcizam). Taj nalaz dosljedno prate i različite mjere narcizma. Faktorska analiza najčešće korištenih mjera narcizma, odnosno Inventara narcisoidne ličnosti (Narcissistic Personality Inventory, NPI; Raskin i Terry, 1988), Inventara patološkog narcizma (Pathological Narcissism Inventory, PNI; Pincus i sur. 2009) i Skale hipersenzitivnog narcizma (Hypersensitive Narcissism Scale, HSNS; Hendin i Cheek, 1997), jasno ukazuje na dvofaktorsku strukturu narcizma (Miller i sur., 2011).

Glavne karakteristike vulnerabilnog narcizma su preokupiranost grandioznim fantazijama, oscilacije između osjećaja superiornosti i inferiornosti te krhko samopouzdanje (Rohmann i sur., 2012). Iako dijele neke karakteristike poput pretjeranog osjećaja posebnosti i superiornosti, nemogućnosti dugoročnog povezivanja s drugima te manjka empatije i sklonosti pretjeranoj zavisti, vulnerabilni narcizam u mnogočemu se razlikuje od grandioznog. Naime, kod vulnerabilnog narcizma glavni mehanizam očuvanja krhkog samopoštovanja je izbjegavanje. Okarakteriziran je prikrivenom grandioznošću, dok su grandiozne fantazije zapravo kompenzacije za stvarne uspjehe koji nisu ostvareni uslijed straha od artikuliranja i djelovanja u skladu s ambicijama. To vodi do osjećaja srama i izražene samokritičnosti koji onemogućuju aktivno djelovanje te kao posljedicu imaju prikrivanje i grandioznih i realističnih ambicija. Naposljetku, ta diskrepancija između ambicija i realnosti ponovno doprinosi osjećaju srama i inferiornosti (Ronningstam i Gunderson, 1990).

Istraživanja dosljedno pokazuju kako su obje vrste narcizma u porastu. Meta analiza provedena na 85 uzoraka američkih studenata pokazala je kako je stopa narcizma između 1979. i 2006. godine narasla za 30% te da dvije trećine studenata ostvaruju iznadprosječni rezultat na ovoj mjeri (Twenge i sur., 2008). Iako istraživanja pokazuju kako je vulnerabilni narcizam povezan s nepovoljnim iskustvima u djetinjstvu, poput manjka roditeljske topline, zanemarivanja i emocionalnog zlostavljanja (Wilson i sur., 2023), s obzirom na to da se narcizam može promatrati i kao kulturalni koncept, ovakav porast narcizma može se pripisati širenju kulture individualizma koja potiče samoizražavanje, naglašavanje vlastitih emocija i

stavova te ego-napuhujućim porukama koje mladi današnjice primaju pretežito putem društvenih medija (Konrath, 2007).

Međutim, porast narcizma sa sobom nosi i mnogobrojne posljedice za mentalnu dobrobit. Podaci mnogobrojnih istraživanja dosljedno pokazuju kako je vulnerabilni narcizam povezan s doživljavanjem manjka samopouzdanja, stresa, anksioznosti i depresije, kao i hostilnih međuljudskih odnosa (Weiss i Miller, 2018). Zbog vulnerabilnosti ega, ovi pojedinci su osobito osjetljivi na kritiku drugih te na poraz, zbog čega se osjećaju posramljeno, poniženo i „isprazno“ (APA, 2000, prema Weiss i Miller, 2018). Vulnerabilni narcizam povezuje se s ponižavajućim, obrambenim, izbjegavajućim i osvetničkim interpersonalnim ponašanjem te, od internalnih problema, s depresijom, anksioznošću (Miller i sur., 201, prema Šimac, 2019), panikom, psihozom, poremećajima spavanja, suicidalnošću i samoozljeđujućim ponašanjem (Ellison i sur., 2013). Metaanalitički pregled Campbella i Millera (2013, prema Šimac, 2019) pokazao je kako je vulnerabilni narcizam snažno pozitivno povezan s neuroticizmom (0.58) i negativno s ugodnošću (-0.35), što potvrđuje i istraživanje provedeno na hrvatskim studentima koje je pokazalo kako su obje dimenzije narcizma negativno povezane s emocionalnom stabilnošću, pri čemu je povezanost značajno veća kod vulnerabilnog narcizma (Jakšić i sur., 2014). S obzirom na to da se vulnerabilni narcizam pokazao negativno povezan s mnogobrojnim navedenim determinantama mentalne dobrobiti, pretpostavka je da je negativno povezan sa psihološkom otpornošću. Tu pretpostavku je potvrdilo istraživanje Sekowski i suradnika (2021) provedeno na općoj poljskoj populaciji u kojem se pokazalo da je vulnerabilni narcizam povezan s nižom otpornosti posredovanjem djelovanja pasivnog stila suočavanja i neuroticizma.

Društvena povezanost

Društvena povezanost označava unutarnji osjećaj pripadnosti koji odražava subjektivni doživljaj pojedinca o bliskom odnosu s društvenom okolinom, koja obuhvaća odnose s bližom i širom obitelji, prijateljima, vršnjacima, zajednicom i društvom u širem smislu (Lee i Robbins, 1998, prema Lee i sur., 2001). Osjećaj društvene povezanosti pojavljuje se rano u životu i razvija se tijekom cijeloga života: u djetinjstvu kroz privrženost roditeljima djeca stječu prvotni osjećaj sigurnosti i povezanosti s drugima, u adolescenciji kroz povezanost s vršnjacima i različitim grupama pojedinci se identificiraju s drugima i pronalaze sličnosti u interesima, izgledu i slično te, naposljetku, do odrasle dobi zbroj prošlih

i sadašnjih iskustava u odnosima se postupno nadograđuje u cjelokupni osjećaj sebstva, pružajući relativno stabilan psihološki osjećaj povezanosti (Lee i Robbins, 1998, prema Lee i sur., 2001). Ljudi s relativno visokim osjećajem društvene povezanosti osjećaju se blisko s drugima, druge smatraju prijateljski nastrojenima i pristupačnima te, s obzirom na to, posjeduju veću toleranciju i poštovanje za međuljudske razlike. S druge strane, ljudi koji dožive akutnu ili ponavljajuću interpersonalnu traumu poput zanemarivanja, odbijanja skrbnika i/ili vršnjaka i slično doživljavaju narcističke rane osjećaja vlastitog ja i vjerojatnije je da će u odrasloj dobi ispoljavati nisku društvenu povezanost (Lee i sur., 2001).

Empirijski dokazi dobiveni iz longitudinalnih istraživanja jasno pokazuju povezanost društvene povezanosti s visokom razinom psihološke prilagodbe i otpornosti (Saeri i sur., 2018). Pojedinci koji osjećaju manjak društvene povezanosti često doživljavaju usamljenost, anksioznost, depresiju, nisko samopouzdanje, ljutnju, zavist i druge neugodne emocije (Baumeister i Leary, 1995, prema Lee i sur., 2001) te žive kraće (Holt-Lunstad i sur., 2010, prema Saeri i sur., 2018). Dapače, društvena povezanost je snažniji i konzistentniji prediktor mentalnog zdravlja nego što je mentalno zdravlje prediktor društvene povezanosti (Saeri i sur., 2018). Kod adolescenata i mladih odraslih osoba, društvena povezanost doprinosi osjećaju vlastitog ja, psihološke dobrobiti, otpornosti te akademske i društvene kompetencije. S druge strane, manjak iste povezan je s različitim negativnim ishodima poput društvenog povlačenja, rizičnih ponašanja, ovisnosti i delinkvencije (Foster i sur., 2017).

Povećana upotreba internetske tehnologije u današnjem svijetu utječe na osjećaj povezanosti ljudi na različite načine. Dok neka istraživanja sugeriraju da postoje pozitivni aspekti internetske tehnologije, poput pružanja mogućnosti za povezivanje u online okruženju, društveno angažiranje, formiranje identiteta (Grieve i sur., 2013, prema Wu i sur., 2016) te povećanje društvenog kapitala (Ryan i sur., 2017) neka istraživanja sugeriraju kako korištenje internetske tehnologije kod mladih dovodi do osjećaja suprotnog od povezanosti što rezultira usamljenošću, anksioznošću i depresijom (Irvine, 2009, prema Wu i sur., 2016). Znanstvena zajednica još nije u potpunosti usuglašena povodom tog pitanja, međutim, čini se da smjer ishoda društvene povezanosti povezanih s korištenjem društvenih medija može ovisiti o načinu korištenja istih (redovito naspram intenzivno). Na primjer, redovita upotreba društvenih medija može poboljšati offline društvenu povezanost povećanjem društvenog kapitala (Ellison i su., 2007; Steinfield i sur, 2008; Vitak i sur, 2011, prema Ryan i sur., 2017) i smanjenjem usamljenosti (Große Deters i Mehl, 2013; Lou i sur., 2012, prema Ryan i sur., 2017). S druge strane, prekomjerna upotreba društvenih medija (npr. dodavanje velikog broja prijatelja ili pretjerano objavljivanje na društvenim mrežama) može smanjiti koristi dobivene

iz bliskih odnosa (Bohn i sur. 2014) i povećati osjećaj usamljenosti (Teppers i sur., 2014, prema Ryan i sur., 2017).

Problematika istraživanja

Društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam dijele neke zajedničke negativne posljedice po mentalno zdravlje, to jest znakove psihološke neprilagođenosti adolescenata i mladih odraslih osoba, poput psihološkog stresa, manjka samopouzdanja, depresije i anksioznosti (Mushquash i Sherry, 2012; Weiss i Miller, 2018). Naime, kod prisutnosti jednog ili oboje, niska tolerancija na nesavršenost i neuspjeh može narušiti psihološku otpornost, otežavajući pojedincima s povišenim razinama društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma da se prilagode i oporave od životnih izazova (Flett i sur., 2014).

Stoga je potrebno detaljnije proučiti odnose između ovih konstrukata, moguće varijable koje se nalaze u pozadini njihovog nastanka (socijalna podrška obitelji), moguće zaštitne faktore koji u ovom istraživanju predstavlja društvena povezanost te moguće povezane ishode (psihološka otpornost). Uvid u ove odnose može pomoći u boljem razumijevanju otpornosti mladih današnjice, kao i u oblikovanju preventivnih strategija i jačanju otpornosti mladih osoba.

Cilj istraživanja, problemi i hipoteze

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati odnos socijalne podrške obitelji, vulnerabilnog narcizma, društveno propisanog perfekcionizma, društvene povezanosti i otpornosti kod adolescenata i mladih odraslih osoba.

Problemi

P1 a) Ispitati predviđa li socijalna podrška obitelji društveno propisani perfekcionizam.

P1 b) Ispitati predviđa li socijalna podrška obitelji vulnerabilni narcizam.

P2 a) Ispitati predviđa li društveno propisani perfekcionizam otpornost.

P2 b) Ispitati predviđa li vulnerabilni narcizam otpornost.

P3 a) Ispitati medijacijsku ulogu društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti.

P3 b) Ispitati medijacijsku ulogu društvene povezanosti u odnosu između vulnerabilnog narcizma i otpornosti.

Hipoteze

H1 a) Percipirana socijalna podrška obitelji bit će značajan prediktor društveno propisanog perfekcionizma, pri čemu će sudionici s višom percipiranom socijalnom podrškom obitelji iskazivati niži društveno propisani perfekcionizam.

H1 b) Percipirana socijalna podrška obitelji bit će značajan prediktor vulnerabilnog narcizma, pri čemu će sudionici s višom percipiranom podrškom obitelji iskazivati niži vulnerabilni narcizam.

H2 a) Društveno propisani perfekcionizam bit će značajan prediktor otpornosti, pri čemu će sudionici s višom razinom društveno propisanog perfekcionizma iskazivati nižu otpornost.

H2 b) Vulnerabilni narcizam bit će značajan prediktor otpornosti, pri čemu će sudionici s višom razinom vulnerabilnog narcizma iskazivati nižu otpornost.

H3 a) Postoji značajna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti. Sudionici koji iskazuju viši društveno propisani perfekcionizam će kroz doživljenu manju društvenu povezanost iskazivati manje razine otpornosti.

H3 b) Postoji značajna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između vulnerabilnog narcizma i otpornosti. Sudionici koji iskazuju viši vulnerabilni narcizam će kroz doživljenu manju društvenu povezanost iskazivati manje razine otpornosti.

Metoda

Sudionici

Sudionici istraživanja bili su mladi odrasli od 18 do 35 godina na području Republike Hrvatske, a rješavali su upitnik koji je sadržavao skale iz ovog diplomskog rada te skale iz diplomskih radova dviju kolegica s iste studijske godine, u sklopu većeg istraživanja o

mladima s mentorom naših diplomskih radova. U istraživanju je prvotno sudjelovalo 469 sudionika, međutim, odlučeno je da se tri sudionika uklone iz daljnje analize jer nisu bili u ciljanoj dobnoj skupini. S obzirom na to, u analizu su uvršteni podaci od sveukupno 466 sudionika zadovoljavajuće dobi ($M=22.86$, $SD=4.06$), od kojih je 159 (34.1%) muškog roda i 307 (65.9%) ženskog roda. Najviše sudionika bilo je u dobnom rasponu od 19-24 godine (71.7%). Podacima o statusu obrazovanja izvještava se da 169 (36.3%) sudionika ima završenu srednju školu, 142 (30.5%) preddiplomski studij, 77 (16.5%) diplomski studij, 43 (9.2%) integrirani preddiplomski i diplomski studij, 17 (3.6%) stručni studij, 15 (3.2%) stručni studij i njih troje (0.6%) doktorski studij. Podacima o kontekstu odrastanja utvrđeno je da je većina sudionika, odnosno njih 418 sudionika (89,7%) djetinjstvo provelo s oba roditelja, 45 sudionika (9.7%) s jednim roditeljem i tri sudionika (0.6%) sa skrbnikom/skrbnicima iz šire obitelji.

Instrumenti

Sociodemografski upitnik. U sociodemografskom upitniku sudionici su odgovarali na pitanja koje su dobi, kojeg su roda, kojeg su statusa obrazovanja i s kim su proveli većinu svog odrastanja.

Skalu socijalne podrške konstruirao je Macdonald (1998, prema Ivanov i Penezić, 2010) prema teorijskim okvirima Charles Tardya. Na hrvatski jezik skalu su adaptirale Lozena Ivanov i Zvezdan Penezić (2010) i objavile u Zbirci psihologijskih skala i upitnika. Originalna skala ima 14 subskala. Sastoji se od 56 tvrdnji od kojih se 28 odnosi na socijalnu podršku obitelji, a 28 na socijalnu podršku prijatelja. Svaka od tih dviju subskala sadrži po četiri tipa socijalne podrške i to: emocionalnu podršku, instrumentalnu podršku, informacijsku podršku i podršku samopoštovanju. Za potrebe ovog diplomskog rada koristile su se subskale emocionalne podrške i podrške samopoštovanju obitelji, koje ukupno imaju 14 čestica. U ovom istraživanju su se te dvije subskale promatrale zajedno budući da su konstrukti koje zahvaćaju teorijski povezani i predstavljaju zaštitni faktor od negativnog utjecaja stresa čime utječu na jačanje otpornosti i smanjuju rizik od nastanka psiholoških poremećaja (Clara i sur., 2003; Stice i sur., 2004, prema Ivanov i Penezić, 2010). Primjer čestice iz subskale emocionalne podrške obitelji jest: „Vrlo sam blizak sa svojom obitelji.“, a čestice iz subskale podrške samopoštovanju obitelji jest: „Moja me obitelj previše kritizira.“ Ispitanici su označavali slaganje sa svakom pojedinom tvrdnjom na skali od 5 stupnjeva, pri čemu se

zaokruživanjem broja 1 uopće ne slažu, a broja 5 u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom. Ukupan rezultat formira se kao linearna kombinacija odgovora na svim česticama skale odnosno subskale, vodeći računa o česticama koje se obrnuto boduju. Viši rezultat na skali/subskali ukazuje na veću socijalnu podršku. Pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) iznosi od .86 za emocionalnu podršku obitelji te .85 za podršku samopoštovanju obitelji (Ivanov i Penezić, 2010). U ovom istraživanju Cronbach alpha koeficijent skale emocionalne podrške i podrške samopoštovanju obitelji iznosi $\alpha = .94$.

Skala multidimenzionalnog perfekcionizma (eng. Multidimensional Perfectionism Scale MPS; Hewitt i Flett ,1991) mjera je od 45 čestica s tri subskale osobina koje mjere perfekcionizam orijentiran na sebe, perfekcionizam orijentiran na druge i društveno propisani perfekcionizam. Na uzorku 156 američkih studenata dobiveni su koeficijenti Cronbach alfa u iznosu .86 za perfekcionizam orijentiran na sebe, .82 za perfekcionizam orijentiran na druge i .87 za društveno propisani perfekcionizam (Hewitt i Flett ,1991). Za potrebe ovog diplomskog rada koristila se samo subskala društveno propisanog perfekcionizma, a dobiveni Cronbach alpha koeficijent iznosio je $\alpha = .86$. Dimenzija društveno propisanog perfekcionizma uključuje percipiranu potrebu održavanja visokog standarda i očekivanja koji su postavljeni od strane bliskih ljudi u našem okruženju. Skala se sastoji od 15 čestica, primjer čestice jest: „Teško mi je ispuniti tuđa očekivanja“ . Procjene se daju na ljestvici od sedam stupnjeva (1 – „uopće se ne slažem“ do 7 – „ u potpunosti se slažem“). Ukupan rezultat formira se kao linearna kombinacija odgovora na svim česticama skale odnosno subskale, vodeći računa o česticama koje se obrnuto boduju (čestice 9, 21, 30, 37 i 44). S obzirom na to da ova skala do sada nije korištena na uzorku hrvatskih sudionika, u svrhu ovog diplomskog rada korišten je prijevod dobiven metodom dvostruko slijepog prevođenja. Za prevedenu skalu provedena je faktorska analiza koja potvrđuje jednofaktorsku strukturu.

Skala hipersenzitivnog narcizma (eng. Hypersensitive Narcissism Scale (HSNS); Hendin i Cheek, 1997) mjera je hipersenzitivnog narcizma koji se u literaturi još naziva i vulnerabilni narcizam. Nastala je analizom čestica Murreyve (1938) skale narcizma u odnosu na druge relevantne mjere (NPI, MMPI subskale narcizma). Sastoji se od deset čestica značajno povezanih s konstruktom vulnerabilnog narcizma. Primjer čestice je „Lako se zanesem vlastitim interesima i zaboravim na postojanje drugih ljudi.“. Procjene se daju na ljestvici od pet stupnjeva u kojoj mjeri je navedena tvrdnja karakteristična za sudionike (od 1- „Vrlo nekarakteristično“ do 5- „Vrlo karakteristično“). Ukupan rezultat dobiva se zbrajanjem procjena te je moguće postići od deset do 50 bodova, pri čemu veći rezultat upućuje na višu

prisutnost vulnerabilnog narcizma. Prosječni rezultat na uzorku od 504 američka studenta (iz 4 uzorka) bio je 29.4, dok je Cronbach alpha koeficijent iznosio od $\alpha = .72$ do $\alpha = .76$ (Hendin i Cheek, 1997). U svrhu ovog istraživanja skala je prevedena na hrvatski jezik metodom dvostruko slijepog prijevoda, a dobiveni Cronbach alpha koeficijent iznosi $\alpha = .75$. Za prevedenu skalu provedena je faktorska analiza koja potvrđuje jednofaktorsku strukturu.

Skala društvene povezanosti – revidirana verzija (eng. Social Connectedness Scale – Revised (SCS – R), Lee i Robbins, 1998) služi za mjerenje iskustva bliskosti u međuljudskim odnosima, kao i poteškoće s uspostavljanjem i održavanjem osjećaja bliskosti. Sastoji se od 20 čestica, od kojih je pola pozitivno, a pola negativno formulirano. Primjer pozitivno formulirane čestice jest „Dobro se uklapam u nove situacije.“, a primjer negativno formulirane čestice jest „Ne osjećam se povezano s većinom ljudi“. Procjene se daju na ljestvici od šest stupnjeva (1 – „u potpunosti se ne slažem“ do 6 – „u potpunosti se slažem“). Negativno formulirane čestice (3.,6.,7.,9.,11.,13.,15.,17.,18. i 20.) se obrnuto boduju te zbrajanjem bodova ljestvica može postići ukupni rezultat između dvadeset i sto dvadeset bodova. Veći broj bodova ukazuje na višu mjeru društvene povezanosti. Autori smatraju da je prosječna ocjena svake čestice jednaka ili veća od 3.5 pokazatelj veće sklonosti osjećaja socijalne povezanosti. Cronbach alpha koeficijent iznosi $\alpha = .94$ na uzorku od dvjesto studenata (Lee i sur., 2001), dok do sada nije provedeno niti jedno istraživanje koje uključuje ovu skalu na hrvatskom jeziku. U svrhu ovog istraživanja skala je prevedena na hrvatski jezik metodom dvostruko slijepog prijevoda. Dobiveni Cronbach alpha koeficijent u ovom istraživanju iznosi $\alpha = .93$ te je faktorskom analizom potvrđena jednofaktorska struktura skale.

Connor-Davidsonova skala otpornosti – kratka verzija (eng. 10 – item Connor – Davidson Resilience Scale (CD – RICS – 10; Campbell - Sills i Stein, 2007) je skala kojom se mjeri samopercepcija otpornosti. Autori skale otpornost definiraju kao sposobnost suočavanja s raznim nedaćama u životu i oporavka od istih (Davidson i Connor, 2003) . CD-RISC-10 je nastala od izvorne skale od 25 čestica. Skala se sastoji od deset čestica kojima se procjenjuje pojedinčeva sposobnost prilagodbe na promjene, suočavanja s neočekivanim događajima, održavanja pozitivnog stava te nošenje s poteškoćama. Primjer čestice jest „Sposoban sam prilagoditi se na promjene.“. Procjene se daju na ljestvici od 0 – „potpuno netočno“ do 4 – „gotovo uvijek točno“. Odgovori se odnose na razdoblje života u posljednjih mjesec dana od trenutka ispunjavanja upitnika. Ako se pojedina situacija nije dogodila, tada se od pojedinca traži da odgovori što misli kako bi se najvjerojatnije ponijela u navedenoj situaciji. Rezultat se

dobiva zbrajanjem odgovora na čestice te se mogući rezultat kreće u rasponu od nula do 40, pri čemu veći rezultat označava višu samopercepciju otpornosti. Faktorska struktura ove skale je unidimenzionalna te pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosi $\alpha = .85$ (Campbell - Sills i Stein, 2007). U istraživanju Pačić-Turk i suradnika (2020.) na uzorku hrvatskih ispitanika opće populacije pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosi $\alpha = .92$, a u ovom istraživanju iznosi $\alpha = .84$. Kupljen je hrvatski prijevod skale.

Postupak

Prije provedbe istraživanja dobivena je suglasnost Ekspertne skupine za etička pitanja Odsjeka za psihologiju kao i Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta u Osijeku. Istraživanje je provedeno online, a podaci su prikupljeni putem Google obrasca. Poveznica za Google obrazac podijeljena je na društvenim mrežama (Facebook i Instagram). Uzorak je bio prigodni. Na početku istraživanja sudionici su dobili pismenu uputu u kojoj se objasnio cilj i svrha istraživanja. Sudionicima je naglašeno da je istraživanje u potpunosti anonimno i dobrovoljno i da u bilo kojem trenutku mogu odustati te da će se rezultati prikupljeni ovim istraživanjem analizirati isključivo na grupnoj razini i koristiti isključivo za potrebe diplomskog rada. U obrascu je bila navedena e-mail adresa istraživača na koju su se sudionici mogli javiti u slučaju da su ih zanimali rezultati istraživanja na grupnoj razini. Na samom kraju poveznice sudionici su dobili riječ zahvale zbog vremena izdvojenog za sudjelovanje u istraživanju. Uz to su podijeljene i poveznice stranica na kojima se mogu pronaći kontakti za besplatnu psihološku pomoć u slučaju da su se sudionici prilikom ispunjavanja upitnika uznemirili.

Rezultati

Prije testiranja hipoteza, Kolmogorov-Smirnovljevim testom provjeren je normalitet distribucija te indeksi asimetričnosti i spljoštenosti. Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa prikazani su u Tablici 1 te upućuju na statistički značajno odstupanje od normalne distribucije svih ispitivanih mjera, osim društveno propisanog perfekcionizma. Ovakvi rezultati su relativno česti u radu s velikim uzorcima te je potrebno korištenje indeksa asimetričnosti i spljoštenosti za utvrđivanje odstupanja (Field, 2013). Prema Klineu (2005), distribucije koje ekstremno odstupaju od normalne raspodjele su one čiji je koeficijent spljoštenosti veći od +/- 10, a koeficijent asimetričnosti veći od +/-3. Iz Tablice 1 vidljivo je da se indeksi

asimetričnosti i spljoštenosti svih varijabli nalaze unutar navedenih raspona. S obzirom na to, opravdano je korištenje parametrijskih postupaka. Također, nakon dodatnog proučavanja histograma i Q-Q dijagrama još jednom je potvrđena opravdanost korištenja parametrijskih testova.

U Tablici 1 prikazani su deskriptivni podaci za skale socijalne podrške obitelji, društveno propisanog perfekcionizma, vulnerabilnog narcizma, društvene povezanosti i otpornosti.

Tablica 1

Normalitet distribucija i deskriptivna statistika ispitivanih varijabli

	N	K-S	S	K	M	SD	T _{min} -T _{max}	O _{min}	O _{max}
Socijalna podrška obitelji	466	.11**	-.95	.35	55.3	1.81	14-70	15	70
Društveno propisani perfekcionizam	466	.04	.23	-.08	51.82	14.65	15-105	15	95
Vulnerabilni narcizam	466	.06**	-.18	.36	30.89	6.74	10-50	10	50
Društvena povezanost	466	.07**	-.43	-.26	86.62	18.03	20-120	23	120
Otpornost	466	.09**	-.90	1.61	29.61	6.16	0-40	0	40

Napomena. K-S – Kolmogorov-Smirnovljevi test; S – indeks asimetričnosti, K – indeks spljoštenosti, O_{min} - opažani minimum, O_{max} - opažani maksimum, T_{min} - teorijski minimum, T_{max} - teorijski maksimum, * $p < .05$; ** $p < .01$.

Kako bi se provjerila statistička značajnost povezanosti između mjerenih varijabli, izračunati su koeficijenti korelacije (Tablica 2). Iznosi koeficijenata korelacija se prema Fieldu (2013) interpretiraju na temelju granične vrijednosti veličine učinka koje iznose 0.1, 0.3 i 0.5 za malu, srednju i veliku veličinu učinka.

Tablica 2*Rezultati korelacijske analize između svih istraživačkih varijabli (N=466)*

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Rod	-	-.12**	.01	-.05	-.01	.09	.06	-.12**
2. Dob		-	.14**	.03	-.03	-.04	-.01	.04
3. Stupanj obrazovanja			-	.04	-.03	.07	.02	.00
4. Socijalna podrška obitelji				-	-.49**	-.19**	.32**	.27**
5. Društveno propisani perfekcionizam					-	.33**	-.33**	-.13**
6. Vulnerabilni narcizam						-	-.44**	-.21**
7. Društvena povezanost							-	.37**
8. Otpornost								-

Napomena. * $p < .05$; ** $p < .01$; Rod: 0 = muški, 1 = ženski

Iz korelacijske tablice je vidljivo da je rod značajno negativno povezan s otpornosti te je ta korelacija niska što upućuje na to da su sudionici koji su svoj rod izjasnili kao muški iskazivali više razine otpornosti. Interkorelacije svih ispitivanih varijabli koje nisu demografske statistički su značajne. Rezultati na upitniku socijalne podrške roditelja su visoko negativno povezani s društveno propisanim perfekcionizmom te srednje negativno povezani s vulnerabilnim narcizmom. Dakle, sudionici koji iskazuju višu roditeljsku podršku iskazuju nižu razinu društveno propisanog perfekcionizma i nižu razinu vulnerabilnog narcizma. Nadalje, rezultati na upitniku društveno propisanog perfekcionizma nisko su i negativno povezani s otpornosti, srednje i negativno s društvenom povezanosti i srednje i pozitivno s vulnerabilnim narcizmom. Dakle, sudionici koji iskazuju višu razinu društveno propisanog perfekcionizma iskazuju nižu razinu otpornosti i društvene povezanosti te višu razinu vulnerabilnog narcizma. Rezultati na upitniku vulnerabilnog narcizma srednje su i negativno povezani s otpornosti i visoko i negativno s društvenom povezanosti. Dakle, sudionici koji iskazuju višu razinu vulnerabilnog narcizma iskazuju nižu razinu otpornosti te nižu razinu društvene povezanosti. Na temelju značajnih korelacija ispitivanih varijabli, moguće je nastaviti s hijerarhijskom regresijskom analizom.

U svrhu odgovaranja na prvi istraživački problem (P1 a) i P1 b), odnosno kako bi se ispitalo predviđa li socijalna podrška obitelji društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam, provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize za svaku od kriterijskih varijabli. Rezultati prve hijerarhijske regresijske analize prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3

Hijerarhijska regresijska analiza za kriterij Društveno propisani perfekcionizam (N=466)

Koraci	Prediktori	R ²	ΔR ²	β	F
I	Rod	.001	.001	-.01	.22
	Dob			-.03	
	Obrazovanje			-.02	
II	Rod	.241	.239	-.03	36.77**
	Dob			-.01	
	Obrazovanje			-.01	
	Socijalna podrška obitelji			-.49**	

Napomena. * $p < .05$; ** $p < .01$

Prije provedbe hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je da vrijednost Durbin-Watsonovog testa iznosi 1.808 što znači da se nalazi u intervalu između 1 i 3 koji ukazuje na to da su reziduali u ovom modelu nezavisni (Field, 2013). Recipročne vrijednosti (Tolerance) u rasponu su od .97 do .99 čime prelaze prag od .10 stoga se može zaključiti kako nema multikolinearnosti u navedenom modelu, odnosno veličina korelacije između varijabli ne utječe značajno na rezultate regresijske analize. U prvom koraku su kao prediktor društveno propisanog perfekcionizma uvrštene demografske varijable, odnosno rod, dob i obrazovanje, kako bi se izdvojio njihov udio u povezanosti između prediktora i kriterija, zatim u drugom socijalna podrška obitelji. Model u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize nije statistički značajan te objašnjava svega 1% varijance kriterija. U drugom koraku hijerarhijske regresijske analize model je objasnio dodatnih 23.9% varijance kriterija te je statistički značajan. Na temelju prve hijerarhijske regresijske analize, rezultati pokazuju da mjera socijalne podrške obitelji značajno predviđa društveno propisani perfekcionizam, odnosno da su sudionici koji su procjenjivali veću socijalnu podršku obitelji iskazivali niži društveno propisani perfekcionizam.

Rezultati druge hijerarhijske regresijske analize prikazani su u Tablici 4.

Tablica 4*Hijerarhijska regresijska analiza za kriterij Vulnerabilni narcizam (N=466)*

Koraci	Prediktori	R ²	ΔR ²	β	F
I	Rod	.013	.013	.08	2.04
	Dob			-.04	
	Obrazovanje			.07	
II	Rod	.047	.034	.07	5.74**
	Dob			-.03	
	Obrazovanje			.08	
	Socijalna podrška obitelji			-.19**	

Napomena. * $p < .05$; ** $p < .01$

Vrijednost Durbin-Watsonovog testa iznosi 2.05, dakle nalazi se u intervalu između 1 i 3 što ukazuje na to da su reziduali u ovom modelu nezavisni (Field, 2013). Recipročne vrijednosti (Tolerance) su u rasponu od .97 do .99 čime prelaze prag od .10 stoga se može zaključiti kako nema multikolinearnosti u navedenom modelu. U prvom koraku su kao prediktor vulnerabilnog narcizma uvrštene demografske varijable, odnosno rod, dob i obrazovanje, dok je u drugi korak kao prediktor uvrštena socijalna podrška obitelji. Model u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize nije statistički značajan te objašnjava 1.3% varijance kriterija. U drugom koraku hijerarhijske regresijske analize, model je objasnio dodatnih 3.4% varijance kriterija te je statistički značajan. Na temelju ove hijerarhijske regresijske analize rezultati pokazuju da mjera socijalne podrške obitelji značajno predviđa vulnerabilni narcizam, odnosno da su sudionici koji su procjenjivali veću socijalnu podršku obitelji iskazivali niži vulnerabilni narcizam.

U svrhu odgovaranja na drugi istraživački problem (P2 a) i P2 b), odnosno kako bi se ispitalo predviđa li društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam otpornost, provedena je hijerarhijska regresijska analiza s prediktorima društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam i s kriterijem otpornost. Rezultati prve hijerarhijske regresijske analize prikazani su u Tablici 5.

Tablica 5*Hijerarhijska regresijska analiza za kriterij Otpornost(N=466)*

Koraci	Prediktori	R^2	ΔR^2	β	F
I	Rod	.017	.017	-.12**	2.66*
	Dob			.02	
	Obrazovanje			.05	
II	Rod	.033	.016	-.12**	3.95**
	Dob			.02	
	Obrazovanje			.04	
	Društveno propisani perfekcionizam			-.13**	
III	Rod	.061	.028	-.10*	6.02**
	Dob			.01	
	Obrazovanje			.06	
	Društveno propisani perfekcionizam			-.07	
	Vulnerabilni narcizam			-.18**	

Napomena. * $p < .05$; ** $p < .01$

Vrijednost Durbin-Watsonovog testa iznosi 1.886 što znači da se nalazi u intervalu između 1 i 3 koji ukazuje na to da su reziduali u ovom modelu nezavisni (Field, 2013). Recipročne vrijednosti (Tolerance) su u rasponu od .88 do .99 čime prelaze prag od .10 stoga se može zaključiti da nema multikolinearnosti u navedenom modelu. U prvom koraku su kao prediktor otpornosti uvrštene demografske varijable, odnosno rod, dob i obrazovanje, kako bi se izdvojio njihov udio u povezanosti između prediktora i kriterija. U drugom koraku je kao prediktor uvršten društveno propisani perfekcionizam, a u trećem koraku vulnerabilni narcizam. Iako su teorijski oba ova konstrukta prediktori otpornosti, u ovoj hijerarhijskoj regresijskoj analizi se htio utvrditi učinak svakog pojedinog prediktora na kriterij otpornost. Model je u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize statistički značajan te objašnjava 1.7% varijance kriterija. U drugom koraku hijerarhijske regresijske analize model je objasnio dodatnih 1.6% varijance kriterija te je statistički značajan. U trećem koraku model je objasnio dodatnih 2.8% varijance kriterija te je statistički značajan. Iz Tablice 5 vidljivo je kako je rod statistički značajan prediktor otpornosti u sva tri koraka hijerarhijske regresijske analize. Dakle, sudionici muškog roda postizali su višu razinu otpornosti. Osim toga, u ovom modelu je društveno propisani perfekcionizam statistički značajan prediktor kriterija u drugom koraku, odnosno sudionici koji su procjenjivali višu razinu društveno propisanog perfekcionizma su procjenjivali nižu razinu otpornosti. U trećem koraku hijerarhijske

regresijske analize društveno propisani perfekcionizam prestaje biti značajan prediktor kriterija otpornosti. Naposljetku, u ovom modelu je vulnerabilni narcizam statistički značajan prediktor otpornosti, odnosno sudionici koji su procjenjivali višu razinu vulnerabilnog narcizma su procjenjivali nižu razinu otpornosti. Dakle, uvođenjem prediktora vulnerabilnog narcizma, društveno propisani perfekcionizam prestaje biti značajan prediktor otpornosti što može upućivati na to da je vulnerabilni narcizam potencijalni medijator u odnosu između prediktora društveno propisanog perfekcionizma i kriterija otpornost.

Kako bi se odgovorilo na treći istraživački problem (P3 a) i P3 b), odnosno kako bi se ispitala medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti te vulnerabilnog narcizma i otpornosti, provedena je medijacijska analiza. Medijacijska analiza provodila se pomoću Process macro (verzija 4.2) programa koje je razvio Andrew F. Hayes (2018). Prediktor u medijacijskoj analizi djeluje na izravan, ali i neizravan način. Izravni učinak odnosi se na neposredni učinak prediktora na kriterij, neovisno o posredničkoj varijabli. S druge strane, neizravni učinak uključuje posredničku varijablu, odnosno medijator, preko koje prediktor utječe na kriterij. Medijacija se provjerava *bootstrap* metodom odnosno metodom centilnog samouzorkovanja s 1000 paralelnih setova iz kojih se očitava interval pouzdanosti od 95% (Hayes, 2018). Ako *bootstrap* interval pouzdanosti ne zahvaća nulu, to znači da je indirektan efekt prediktora na kriterij statistički značajan te je potvrđena medijacijska uloga. Za potrebe ovog istraživanja korišten je model 4 (jednostavna medijacija).

Najprije se provjeravala medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu društveno propisanog perfekcionizma i kriterija otpornosti. Rezultati medijacijske analize pokazuju da postoji značajan indirektan učinak društveno propisanog perfekcionizma na otpornost budući da interval pouzdanosti ne obuhvaća nulu [-.0727 do -.0321]. Učinak društveno propisanog perfekcionizma na društvenu povezanost je značajan ($B = -.3264$, $p < .01$), kao i učinak društvene povezanosti na kriterij otpornost ($B = .3697$ $p < .01$). Direktni učinak društveno propisanog perfekcionizma na otpornost nije značajan ($B = -.0510$), zbog čega je potvrđen potpuni medijacijski učinak društvene povezanosti na odnos između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti.

Zatim se provjeravala medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu vulnerabilnog narcizma i kriterija otpornosti. Rezultati medijacijske analize pokazuju da postoji značajan indirektan učinak vulnerabilnog narcizma na otpornost budući da interval

pouzdanosti ne obuhvaća nulu [-0.1920 do -0.0919]. Učinak vulnerabilnog narcizma na društvenu povezanost je značajan ($B=-.4376$, $p<.01$), kao i učinak društvene povezanosti na kriterij otpornost ($B=.3462$, $p<.01$). Direktni učinak vulnerabilnog narcizma na otpornost nije značajan ($B=-.0587$), zbog čega je potvrđen potpuni medijacijski učinak društvene povezanosti na odnos između vulnerabilnog narcizma i otpornosti.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos socijalne podrške obitelji, vulnerabilnog narcizma, društveno propisanog perfekcionizma, društvene povezanosti i otpornosti kod adolescenata i mladih odraslih osoba.

Prva hipoteza, odnosno H1 a) glasila je da će percipirana socijalna podrška obitelji biti značajan prediktor društveno propisanog perfekcionizma, pri čemu će sudionici s višom percipiranom socijalnom podrškom obitelji iskazivati niži društveno propisani perfekcionizam. Rezultatima se pokazalo kako socijalna podrška obitelji ima značajnu prediktornu ulogu u objašnjenju društveno propisanog perfekcionizma, stoga je prva hipoteza potvrđena. Dakle, pojedinci koji su percipirali višu socijalnu podršku obitelji iskazivali su nižu razinu društveno propisanog perfekcionizma.

Iako dosad nisu provedena istraživanja koja su ispitivala direktan utjecaj roditeljske emocionalne podrške i podrške samopoštovanju roditelja na društveno propisani perfekcionizam, istraživanja dosljedno pokazuju kako je društveno propisani perfekcionizam povezan s autoritarnim stilom roditeljstva, koji je karakteriziran niskom toplinom i visokom kontrolom (Besharat i Poursharifi, 2011; Yıldız i Eldeleklioğlu, 2020). Istraživanje Kawamura i suradnika (2002) navodi kako je takav stil roditeljstva povezan s društveno propisanim perfekcionizmom kod potomaka muškog roda. Nadalje, istraživanja pokazuju kako je ova vrsta perfekcionizma povezana s nedostatkom podrške autonomiji od strane roditelja i većom psihološkom kontrolom od strane roditelja (Yıldız i Eldeleklioğlu, 2020). Također, meta-analiza istraživanja na temu roditeljskih ponašanja i razvoja perfekcionizma pokazala je da su visoka roditeljska očekivanja i visoka roditeljska kritika pozitivno i značajno povezane s razvojem društveno propisanog perfekcionizma kod potomaka, što se objašnjava time da pojedinci s višom razinom društveno propisanog perfekcionizma percipiraju naizgled nepremostiv jaz između onoga što jesu i onoga što bi njihovi roditelji željeli da budu. To, zauzvrat, stvara percepciju da ništa što učine nikada neće biti dovoljno

dobro za njihove roditelje (Smith i sur., 2022.). Naposljetku, društveno propisani perfekcionizam je također povezan s emocionalno hladnim, pretjerano zaštitničkim i strogim roditeljstvom (Stoeber i Otto, 2006). Naime, autoritaran stil roditeljstva, visoka psihološka kontrola od strane roditelja, pretjerano kritiziranje te strogo i emocionalno hladno roditeljstvo su upravo suprotno od emocionalne podrške obitelji te podrške samopoštovanju obitelji te se stoga na indirektan način može zaključiti da su rezultati ovog istraživanja u određenoj mjeri u skladu s prijašnjim istraživanjima.

Druga hipoteza, odnosno H1 b) glasila je da će percipirana socijalna podrška obitelji biti značajan prediktor vulnerabilnog narcizma, pri čemu će sudionici s višom percipiranom socijalnom podrškom obitelji iskazivati niži vulnerabilni narcizam. Rezultati su pokazali kako socijalna podrška obitelji ima značajnu prediktornu ulogu u objašnjavanju vulnerabilnog narcizma, čime je druga hipoteza potvrđena. Dakle, pojedinci koji su percipirali višu emocionalnu podršku i podršku samopoštovanju obitelji iskazivali su nižu razinu vulnerabilnog narcizma.

Istraživanja provedena na dječjoj populaciji dosljedno pokazuju da je vulnerabilni narcizam povezan s nepovoljnim iskustvima u djetinjstvu, posebice s emocionalnim zlostavljanjem, zanemarivanjem, manjkom roditeljske topline, manjkom nadgledanja i nedosljednim discipliniranjem (Horton i sur., 2006; Mechanic i Barry, 2015; Miller i sur., 2011; Zajenkowski i sur., 2021, prema Wilson i sur., 2023) te s autoritarnim stilom roditeljstva i neodgovaranjem na djetetove potrebe (Cramer, 2015). Takva iskustva u djetinjstvu mogu kod pojedinca uzrokovati duboku emocionalnu ranjivost što se kompenzira razvojem narcističkih osobina ličnosti u svrhu samozaštite. Naime, takvi pojedinci često kasnije stavljaju ispunjavanje vlastitih potreba na prvo mjesto te razvijaju „entitlement“ (osjećaj privilegiranosti, da imaju pravo na nešto) (Nguyen i Boyes, 2020). Također, istraživanje provedeno na osnovnoškolcima u Južnoj Koreji (Ha Young Min, 2019) pokazalo je da roditeljska podrška, nasuprot pretjerano strogom roditeljstvu, ima pozitivan učinak na smanjenje vulnerabilnog narcizma kod djece, što indirektno utječe na pozitivnu prilagodbu djece u školi. Neka istraživanja su se usmjerila na metodu retrospektivnog izvještavanja obiteljskih iskustava tijekom djetinjstva kako bi se dobio uvid u odnos između socijalne podrške obitelji i vulnerabilnog narcizma. Primjerice, istraživanje na odrasloj populaciji pokazalo je kako pojedinci koji pate od vulnerabilnog narcizma izvještavaju o značajno više negativnih iskustava u djetinjstvu od kojih se posebno izdvajaju emocionalno zlostavljanje i emocionalno zanemarivanje, što je povezano s nepovjerenjem i antagonizmom u

međuljudskim odnosima u odrasloj dobi, kao i s izbjegavajućim i anksioznim stilom privrženosti (Nguyen i Boyes, 2020). Nadalje, još jedno istraživanje koje je provedeno na odrasloj populaciji pomoću metode retrospektivnog izvještavanja pokazalo je da majčina emocionalna toplina tijekom djetinjstva predviđa niže razine vulnerabilnog narcizma u odrasloj dobi kod žena, ali ne i kod muškaraca, dok očinsko prezaštitničko ponašanje značajno predviđa vulnerabilni narcizam u odrasloj dobi kod oba spola (Green i sur., 2020). Iako je emocionalna podrška obitelji i podrška obitelji samopoštovanju relativno sličan konstrukt roditeljskoj emocionalnoj toplini te relativno različit konstrukt prezaštitničkom ponašanju i psihološkoj kontroli, konstrukti su ipak različiti stoga se rezultati istraživanja Greena i suradnika (2020) samo djelomično mogu usporediti s rezultatima dobivenim u ovom istraživanju. Međutim, nisu pronađena istraživanja koja proučavaju direktan odnos emocionalne podrške obitelji i podrške obitelji samopoštovanju i vulnerabilnog narcizma.

Treća i četvrta hipoteza, odnosno H2 a) i H2 b) glasile su da će društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam biti značajni prediktori otpornosti, pri čemu će sudionici s višom razinom društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma procjenjivati manju otpornost. Rezultati su pokazali kako društveno propisani perfekcionizam ima značajnu prediktornu ulogu u objašnjavanju otpornosti pojedinačno. Odnosno, sudionici koji su iskazivali višu razinu društveno propisanog perfekcionizma bili su manje otporni. Međutim, kada je taj učinak proučavan u modelu s vulnerabilnim narcizmom, prestaje značajno objašnjavati otpornost. Prema tome, treća hipoteza je djelomično potvrđena. Rezultati su pokazali kako vulnerabilni narcizam ima značajnu prediktornu ulogu u objašnjavanju otpornosti, stoga je četvrta hipoteza potvrđena. Odnosno, sudionici koji su iskazivali višu razinu vulnerabilnog narcizma bili su manje otporni.

Do današnjeg dana postoji mali broj istraživanja koja su direktno proučavala odnos društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti, međutim, postoje istraživanja koja objašnjavaju taj odnos posredovanjem nekih drugih mehanizama. Meta-analiza 46 istraživanja pokazala je kako na percepciju neuspjeha i posljedičnu emocionalnu uznemirenost, anksioznost i depresiju najviše utječu samopoštovanje, atribucijski stil i društveno propisani perfekcionizam. To jest, više samopoštovanje, pozitivan atribucijski stil i niži društveno propisani perfekcionizam pridonose većoj otpornosti na emocionalnu uznemirenost nakon doživljenog neuspjeha (Johnson i sur., 2017). Istraživanje Holdena (2020) na studentima veterine pokazalo je kako je medijator povezanosti društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti crta ličnosti neuroticizam, koji je visoko pozitivno povezan s društveno propisanim

perfekcionizmom i visoko negativno s otpornosti. S obzirom na manjak istraživanja, objašnjavanju ovih rezultata pristupit će se kroz povezanost otpornosti s kognitivnim shemama, s obzirom na to da su istraživanja pokazala kako su to blisko povezani konstrukti (Friedmann i sur., 2016). Naime, povezanost maladaptivnih kognitivnih shema i društveno propisanog perfekcionizma često je istraživana pojava (Faraji i sur., 2022). Istraživanje Farajija i suradnika (2022) pokazalo je negativnu povezanost između otpornosti i maladaptivnih shema stečenih u djetinjstvu – alijenacije, vlastite nesposobnosti, ovisnosti o drugima, odbacivanju od strane drugih, očekivanja neuspjeha, negativnosti/pesimizma, neostvarenih standarda, traženja tuđeg odobrenja. Neke od tih kognitivnih shema dijele pojedinci s izraženijim društveno propisanim perfekcionizmom, što ih može učiniti manje otpornima, pa samim time i podložnijima anksioznosti, stresu, depresivnosti i slično (Lee i sur., 2007). Za društveno propisani perfekcionizam karakteristične su sheme „trebam“ koja dovodi do frustracije, nerealistično visokih očekivanja i krivnje ako se ne postigne savršenstvo, što ima za posljedicu negativnu i prekritičnu sliku o sebi te psihološki stres. Još neke karakteristične sheme su generalizacija neuspjeha na sve buduće pothvate i percipirana inferiornost (koja najčešće proizlazi iz negativnih iskustava s primarnim skrbnicima u djetinjstvu) (Lee i sur., 2007). Osim toga, društveno propisani perfekcionizam je povezan s nizom iracionalnih uvjerenja poput zahtijevanja društvenog odobrenja, ovisnosti o drugima, sklonosti osjećanju krivnje i pretjerane brige te strahu od napuštanja (Jahromi i sur., 2012; Lee i sur., 2007). Vezano za prethodno rečeno, istraživanje Lee i suradnika (2007) pokazalo je da prethodno navedene maladaptivne kognitivne sheme i iracionalna uvjerenja posreduju u povezanosti društveno propisanog perfekcionizma i anksioznosti. Još jedan mehanizam koji može objasniti povezanost društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti jest model koji pokazuje da je ova vrsta perfekcionizma povezana s cikličkim, maladaptivnim obrascima samoevaluacije, samopredstavljanja, emocija i ponašanja (Mushquash i Sherry, 2012). Ljudi s visokim razinama društveno propisanog perfekcionizma često imaju percepciju da su drugi nezadovoljni i razočarani njima jer vjeruju da od njih očekuju savršenstvo. Uvjerenja da ne ispunjuju tuđa očekivanja, takvi pojedinci pokušavaju nadoknaditi prikazujući se savršenima, što dovodi do depresije i otuđenja od drugih što dodatno pojačava njihova samodestruktivna ponašanja (izbjegavanje obaveza, međuljudske konflikte i slično). Takav neučinkovit način suočavanja s problemima dodatno ih udaljava od ciljeva i potvrđuje razočaranje koje percipiraju od strane drugih, čime se ponovno pokreće ciklus perfekcionistačkog nesklada (Mushquash i Sherry, 2012). Dakle, negativna povezanost društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti dobivena u ovom istraživanju mogla bi se objasniti

posredovanjem neuroticizma, maladaptivnih kognitivnih shema, iracionalnih uvjerenja te cikličkog modela perfekcionističkog nesklada koji su srodni pojmovi otpornosti.

Provedena su mnoga istraživanja koja objašnjavaju odnos vulnerabilnog narcizma i psihološke dobrobiti. Na primjer, istraživanje Hilla i Lapseyja (2011) pokazalo je kako je vulnerabilni narcizam povezan s nižom subjektivnom psihološkom dobrobiti zbog toga što pojedinci s višom razinom vulnerabilnog narcizma češće doživljavaju neugodne emocije poput stresa, anksioznosti i slično. Također, istraživanje Ng i suradnika (2014) pokazalo je da je vulnerabilni narcizam negativno povezan s fleksibilnošću u odabiru strategija suočavanja s nedaćama (ovisno o situaciji) i psihološkom dobrobiti, što su konstrukti blisko povezani s otpornosti (Galatzer-Levy i sur., 2012). Naime, u odnosu na grandiozni narcizam, vulnerabilni narcizam je karakteriziran motivacijom za izbjegavanjem suočavanja, što sužava izbor strategija suočavanja sa stresom i čini ih nepodobnima, što nadalje uzrokuje anksiozne i depresivne simptome. Slično tome, pregled istraživanja koje su proveli Coleman i suradnici (2019) pokazao je da se grandiozni i vulnerabilni narcizam razlikuju u reaktivnosti na stres, pri čemu je vulnerabilni narcizam povezan s nižom razinom otpornosti u stresnim situacijama jer je, za razliku od grandioznog narcizma, povezan s negiranjem problema i željom za „bježanjem od problema“, što doprinosi manjoj otpornosti na stresne situacije. Međutim, do današnjeg dana postoji mali broj istraživanja koja su proučila odnos narcizma i otpornosti, iako se otpornost pokazala značajnim faktorom koji povećava psihološku dobrobit i zadovoljstvo životom (Sekowski i sur., 2021). U dosadašnjim istraživanjima se u većini slučajeva nisu razlikovali vulnerabilni od grandioznog narcizma. Također proučavane su samo specifične populacije (adolescenti te specifične profesije) te su se koristile netradicionalne mjere narcizma (Sekowski i sur., 2021). Samo su Sekowski i suradnici (2021) proučili direktnu povezanost između vulnerabilnog i grandioznog narcizma i otpornosti. U njihovom istraživanju otpornost je konceptualizirana kroz tri dimenzije (Maltby i sur., 2015, prema Sekowski i sur., 2021): 1) *inženjerska otpornost* koja se definira kao sposobnost pojedinca da se oporavi te vrati u psihološku ravnotežu nakon nedaće, 2) *ekološka otpornost* koja se definira kao sposobnost odupiranja nedaćama koja je karakterizirana vjerovanjem u vlastite kompetencije te održavanjem mentalne stabilnosti uslijed pojavljivanja određene nedaće i 3) *prilagodljivost* koja je definirana kao sposobnost prilagodbe na neugodne, teške i/ili nestabilne uvjete. Na uzorku opće poljske populacije (N=657) rezultati su pokazali da je vulnerabilni narcizam negativno povezan sa sve tri dimenzije otpornosti, dok je grandiozni narcizam pozitivno povezan s njima. Nadalje, vulnerabilni narcizam pokazao se najsnažnije

povezanim s inženjerskom otpornošću. Ovi rezultati objašnjeni su time što je inženjerska otpornost visoko negativno povezana s neuroticizmom (Maltby i sur., 2015, prema Sękowski i sur., 2021), koji je pozitivno povezan s vulnerabilnim narcizmom (Miller i sur., 2011, prema Sękowski i sur., 2021). Također, vulnerabilni narcizam karakterizira veća pasivnost u ponašanju od grandioznog (Freis i sur., 2015, prema Sękowski i sur. 2021), što može objasniti višu negativnu korelaciju između vulnerabilnog narcizma i inženjerske otpornosti u usporedbi s korelacijama između drugih dimenzija otpornosti i ranjivog narcizma. Stoga se čini da pojedinci koji iskazuju višu razinu vulnerabilnog narcizma imaju poteškoća s oporavkom nakon stresnih događaja zbog percepcije manjka vlastite moći i kontrole te posljedične pasivnosti. S obzirom na to da se u mjernom instrumentu otpornosti ovog istraživanja ona definira kao sposobnost suočavanja s raznim nedaćama u životu i sposobnost oporavka od istih (Davidson i Connor, 2003), rezultati se mogu usporediti s rezultatima istraživanja Sękowski i sur. (2021).

Također, s obzirom na to da je uvođenjem vulnerabilnog narcizma kao prediktora otpornosti, društveno propisani perfekcionizam prestao biti značajan prediktor kriterija, pretpostavka je da vulnerabilni narcizam ima medijacijsku ulogu u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti.

Istraživanje Casale i suradnika (2016, prema Kermanian, 2021) pokazalo je kako vulnerabilni narcizam i perfekcionizam dijele neke značajke, poput prikazivanja savršene slike o sebi te skrivanja vlastitih nesavršenosti, što ih čini manje otpornima na životne nedaće. Istraživanje Flett i suradnika (2014), kao i istraživanja Watson i suradnika (2000, prema Flett i sur., 2014) i Mann i suradnika (2004) provedena na američkim studentima pokazala su visoku povezanost društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma, sugerirajući da se društveno propisani perfekcionizam, odnosno očekivanje visokih standarda od drugih povezuje s narcističkom povredom (negativnom emocionalnom reakcijom kada pojedinac ne uspije ispuniti idealiziranu sliku o sebi ili kada je tretiran na način koji nije u skladu s takvom slikom o sebi). Pojedinci s izraženijim narcizmom često se ponašaju na načine koji odražavaju perfekcionizam, što je rezultat netolerancije prema otkrivanju vlastitih mana. To je osobito izraženo u adolescentskoj dobi kada percepcija visokih standarda od strane drugih može biti povezana s potrebom da se učvrsti grandiozna slika o sebi te da se ublaže prijetnje koje ugrožavaju takvu prenapuhanu sliku o sebi (Farrell i sur., 2019). Dakle, dimenzije vulnerabilnog narcizma, odnosno sram i nastojanja prikazivanja sebe savršenim dio su društveno propisanog perfekcionizma te, s obzirom na to, mogu posredovati u odnosu

između ove vrste perfekcionizma i otpornosti. Takva medijacijska uloga može se objasniti kroz percepciju stresa i strategije suočavanja karakteristične za vulnerabilni narcizam. Naime, osobe koje iskazuju vulnerabilni narcizam sklone su preuveličavati vanjske prijetnje svom samopoimanju te imaju otežano usvajanje fleksibilnih i prilagodljivih strategija suočavanja. To ih može činiti manje otpornima na stres i izazove, budući da im je glavna briga očuvanje vlastite grandiozne slike, što dovodi do disfunkcionalnog suočavanja sa stvarnim izazovima (Flett i sur., 2014).

Peta hipoteza, odnosno H3 a) glasila je da će postojati značajna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti. Odnosno, sudionici koji iskazuju višu razinu društveno propisanog perfekcionizma će kroz doživljenu nižu društvenu povezanost iskazivati niže razine otpornosti. Rezultati su pokazali da postoji potpuna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti, stoga je peta hipoteza potvrđena. Dakle, pojedinci koji imaju izraženiji društveno propisani perfekcionizam su kroz doživljenu nižu društvenu povezanost iskazivali nižu otpornost.

S obzirom na to da nisu pronađena dosadašnja istraživanja koja proučavaju ovakvu medijacijsku ulogu, u svrhu objašnjavanja ove hipoteze fokus će biti na posredovanju društvene povezanosti u objašnjavanju odnosa društveno propisanog perfekcionizma i depresije. Naime, pregledom dosadašnjih radova utvrđeno je da otpornost predstavlja zaštitni faktor u razvoju depresivnih i anksioznih simptoma (Elisei i sur., 2013), a posebno se ističe društvena povezanost i podrška kao konstrukt povezan s otpornosti koji štiti pojedince od razvoja depresivnih simptoma (Laird i sur., 2019). Znanstvena zajednica je dokazala kako perfekcionizam generalno negativno utječe na tretmane depresije, a longitudinalno trogodišnje istraživanje provedeno na kliničkoj populaciji pokazalo je kako pojedinci s višim razinama perfekcionizma održavaju depresivnu simptomatologiju kroz utjecaj negativnih društvenih interakcija, izbjegavajućeg stila suočavanja te negativnom percepcijom društvene podrške (Dunkley i sur., 2006). Mnoga istraživanja utvrdila su da je povezanost društveno propisanog perfekcionizma i depresije objašnjena modelom društvene nepovezanosti (odnosno isključenosti) (Social Disconnection Model; Hewitt i sur., 2006, prema Cha, 2016). Prema tom integrativnom modelu, društveno propisani perfekcionizam dovodi do razvoja depresije kroz utjecaj percipiranih interpersonalnih razlika (doživljavanja neuspjeha u ispunjavanju tuđih očekivanja) te društvenog beznađa (negativnih očekivanja u budućim međuljudskim odnosima) što dovodi do izolacije pojedinca od drugih (Smith i sur., 2018).

Istraživanje provedeno na općoj populaciji Južne Koreje, koju karakterizira kolektivističko usmjerenost društvo, kao i Hrvatsku (Budai, 2019) pokazalo je da pojedinci s izraženim društveno propisanim perfekcionizmom percipiraju sebe inferiornijima u odnosu na druge te da drugi ne brinu za njih, što dovodi do smanjenog samopoštovanja i osjećaja nepovezanosti s društvom što ih posljedično čini sklonijima depresiji (Cha, 2016). S obzirom na sve navedeno, može se zaključiti da su pojedinci s višom razinom društveno propisanog perfekcionizma u ovom istraživanju kroz percipiranu nižu društvenu povezanost, koja je karakteristična za ovu vrstu perfekcionizma, doživljavali manju otpornost, s obzirom na to da je osjećaj povezanosti s bliskim osobama i društvom kao cjelina bitan zaštitni faktor u izgradnji otpornosti.

Šesta hipoteza, odnosno H3 b) glasila je da će postojati značajna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između vulnerabilnog narcizma i otpornosti. Sudionici koji iskazuju višu razinu vulnerabilnog narcizma će kroz doživljenu nižu društvenu povezanost iskazivati niže razine otpornosti. Rezultati su pokazali da postoji potpuna medijacijska uloga društvene povezanosti u odnosu između vulnerabilnog narcizma i otpornosti, stoga je šesta hipoteza potvrđena. Dakle, pojedinci koji imaju izraženiji vulnerabilni narcizam su kroz doživljenu nižu društvenu povezanost iskazivali nižu otpornost.

Nisu pronađena dosadašnja istraživanja koja su objasnila medijacijsku ulogu društvene povezanosti u odnosu između vulnerabilnog narcizma i otpornosti. Međutim, kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, društvena povezanost je jedan od zaštitnih faktora u razvijanju otpornosti (Fleming i Ledogar, 2008), a za pojedince koji imaju izraženi vulnerabilni narcizam karakteristično je ponižavajuće, obrambeno, izbjegavajuće i osvetničko interpersonalno ponašanje (Miller i sur., 2010, prema Šimac, 2024), kao i nemogućnost ostvarivanja dugoročnih i dubokih interpersonalnih odnosa te manjak empatije i prisustvo pretjerane zavisti što dovodi do osjećaja društvene isključenosti (Ronningstam i Gunderson, 1990). Također, za takve pojedince sve interpersonalne poteškoće posredovane su disregulacijom afekta i nestabilnim identitetom, što doprinosi depresivnom temperamentu (Tritt i sur., 2010). To upućuje na to da bi otpornost, čiji je zaštitni mehanizam emocionalna regulacija, također mogao biti medijator u objašnjavanju odnosa vulnerabilnog narcizma i društvene povezanosti. Također, vulnerabilni narcizam je, kao što je prethodno rečeno, povezan s višim razinama stresa, anksioznosti i depresije (Weiss i Miller, 2018). Istraživanje Fang i suradnika (2021) pokazalo je kako narcističko suparništvo, pojam koji opisuje oblik ponašanja kod osoba s narcisoidnim osobinama ličnosti kao težnju nadmašivanju drugih i sklonost doživljavanja drugih kao konkurenciju, pridonosi percepciji manjka društvene

podrške i pripadnosti, što djeluje kao medijator u objašnjavanju pozitivnog odnosa između narcizma i depresije. S obzirom na sve prethodno navedeno, može se zaključiti kako osobitosti interpersonalnog stila osoba s izraženim vulnerabilnim narcizmom negativno djeluju na njihovu mogućnost suočavanja sa stresom (što je povezano s nižom otpornosti) što nadalje može uzrokovati ozbiljnije poteškoće koje narušavaju psihološku dobrobit, poput depresije i anksioznosti.

Implikacije, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja

S obzirom na manjak istraživanja koja proučavaju direktnu povezanost između društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma, kao sve više prisutnih problema mladih u modernom društvu, i otpornosti, ovo istraživanje donijelo je nove uvide u ovaj odnos. Naime, korist ovog istraživanja jest osvještavanje problema negativnog utjecaja ova dva konstrukta na otpornost mladih, koja je jedan od najznačajnijih čimbenika i prediktora psihološke dobrobiti. Također, dobiven je uvid u djelovanje društvene povezanosti na odnos vulnerabilnog narcizma te društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti te se time osvještava značajnost osjećaja povezanosti s bliskim osobama te društvom u širem smislu kao zaštitni faktor, koji se treba osnaživati kako bi se razvila otpornost mlade populacije. S obzirom na prethodno rečeno, ovo istraživanje može dati smjernicu za razvijanje preventivnih strategija i oblikovanje programa za jačanje otpornosti mladih.

Pored koristi ovog istraživanja, važno je naglasiti i njegove nedostatke. Prvenstveno, istraživanje je koristilo mjere samoprocjene koje su podložne nedostacima poput davanja socijalno poželjnih i pristranih odgovora. Također, konstruktna valjanost skala društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma je niska te zbog toga te skale ne zahvaćaju dovoljan dio konstrukta koji je relevantan za ovo istraživanje. Osim toga, istraživanje je provedeno putem interneta, što isključuje mogućnost kontrole sudionika te postoji mogućnost da su u istraživanju sudjelovale osobe koje nisu zadovoljavale dobnu granicu. Zatim, uzorak ovog istraživanja je bio prigodan te je manji broj sudionika ovog istraživanja bio muškog roda, što smanjuje njegovu reprezentativnost i mogućnost generalizacije rezultata na opću populaciju mladih odraslih osoba.

Za buduća istraživanja preporučljivo je proučiti utjecaj društvene podrške na odnos između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti te vulnerabilnog narcizma i otpornosti, s obzirom na to da je društvena podrška konstrukt koji prethodi osjećaju društvene

povezanosti, koja je prilično širok konstrukt. Također, s obzirom na to da skala socijalne podrške obitelji ne diferencira socijalnu podršku od strane različitih članova obitelji (npr. majke i oca), a istraživanja pokazuju kako različiti aspekti podrške i stila roditeljstva majke i oca različito utječu na posljedice po emocionalnu dobrobit potomaka (Green i sur., 2020; Moore i Shell, 2017), za buduća istraživanja preporučljivo je koristiti skalu koja diferencira socijalnu podršku različitih članova obitelji. Osim toga, za buduća istraživanja preporučuje se osvrnuti na identificiranje još nekih potencijalnih mehanizama u podlozi povezanosti vulnerabilnog narcizma i otpornosti (poput maladaptivnih i izbjegavajućih stilova suočavanja) te društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti (poput maladaptivnih kognitivnih shema i iracionalnih uvjerenja). Naposljetku, bilo bi korisno pobliže proučiti zašto su pojedinci koji se identificiraju s muškim rodom otporniji.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos socijalne podrške obitelji, vulnerabilnog narcizma, društveno propisanog perfekcionizma, društvene povezanosti i otpornosti kod adolescenata i mladih odraslih osoba. Rezultati su pokazali kako je socijalna podrška obitelji značajan prediktor društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma. Drugim riječima, iskazivanje više emocionalne podrške i podrške samopoštovanju od strane obitelji predviđalo je niže razine društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma kod mladih odraslih osoba. Time su prve dvije hipoteze potvrđene. Nadalje, rezultati su pokazali kako su i društveno propisani perfekcionizam i vulnerabilni narcizam značajni prediktori otpornosti pojedinačno, ali kada se stave u isti korak hijerarhijske regresijske analize samo je vulnerabilni narcizam značajan prediktor otpornosti. To jest, iskazivanje viših razina društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma predviđalo je niže razine otpornosti kod adolescenata i mladih odraslih osoba, s tim da vulnerabilni narcizam predstavlja mogući medijator u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti. Time je treća hipoteza djelomično potvrđena, dok je četvrta potvrđena. Naposljetku, provjerom medijacijske uloge društvene povezanosti u odnosu između društveno propisanog perfekcionizma i otpornosti i vulnerabilnog narcizma i otpornosti, potvrđen je potpuni medijacijski učinak u oba slučaja. Dakle, sudionici koji su iskazivali više razine društveno propisanog perfekcionizma i vulnerabilnog narcizma su kroz doživljenu manju društvenu povezanost iskazivali niže razine otpornosti. Time su peta i šesta hipoteza potvrđene.

Ovim istraživanjem proširila su se dosadašnja saznanja o odnosu vulnerabilnog narcizma i društveno propisanog perfekcionizma (koji su u današnje doba sveprisutniji među mladom populacijom) i otpornosti, kao i o mogućim zaštitnim faktorima. Međutim, potrebna su daljnja istraživanja kako bi se rezultati mogli generalizirati te kako bi se produbila znanja o mehanizmima djelovanja navedenih odnosa.

Literatura

- Besharat, M. A., Azizi, K. i Poursharifi, H. (2011). The relationship between parenting styles and children's perfectionism in a sample of Iranian families. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 1276-1279. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.276>
- Bohn, A., Buchta, C., Hornik, K. i Mair, P. (2014). Making friends and communicating on Facebook: Implications for the access to social capital. *Social Networks*, 37, 29-41. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2013.11.003>
- Budai, M. (2019). *Uloga Hofstedeovih dimenzija nacionalne kulture u funkcioniranju njemačkih, hrvatskih i talijanskih organizacija* (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of economics Split).
- Burić, S. (2021). *Povezanost dobrobiti roditelja s psihološkom otpornosti djece* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Teacher Education).
- Campbell-Sills, L. i Stein, M. B. (2007). Psychometric analysis and refinement of the connor-davidson resilience scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 20(6), 1019-1028. <https://doi.org/10.1002/jts.20271>
- Cha, M. (2016). The mediation effect of mattering and self-esteem in the relationship between socially prescribed perfectionism and depression: Based on the social disconnection model. *Personality and Individual Differences*, 88, 148-159. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.008>
- Coleman, S. R., Pincus, A. L. i Smyth, J. M. (2019). Narcissism and stress-reactivity: A biobehavioural health perspective. *Health Psychology Review*, 13(1), 35-72. <https://doi.org/10.1080/17437199.2018.1547118>
- Cramer, P. (2015). Adolescent parenting, identification, and maladaptive narcissism. *Psychoanalytic psychology*, 32(4), 559.

- Curran, T. Hill, A. P. (2019). Perfectionism is increasing over time: A meta-analysis of birth cohort differences from 1989 to 2016. *Psychological Bulletin*.
- Curran, T. i Hill, A. P. (2019). Perfectionism is increasing over time: A meta-analysis of birth cohort differences from 1989 to 2016. *Psychological bulletin*, 145(4), 410. <https://doi.org/10.1037/bul0000138>
- Damian, L. E., Stoeber, J., Negru, O. i Băban, A. (2013). On the development of perfectionism in adolescence: Perceived parental expectations predict longitudinal increases in socially prescribed perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 55(6), 688-693. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.05.021>
- Davidson, J.R.T. i Connor, K.M. (2003). Development of a New Resilience Scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CDRISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82. doi: 10.1002/da.10113
- Dunkley, D. M., Sanislow, C. A., Grilo, C. M. i McGlashan, T. H. (2006). Perfectionism and depressive symptoms 3 years later: Negative social interactions, avoidant coping, and perceived social support as mediators. *Comprehensive psychiatry*, 47(2), 106-115. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2005.06.003>
- Elisei, S., Sciarma, T., Verdolini, N. i Anastasi, S. (2013). Resilience and depressive disorders. *Psychiatria Danubina*, 25(suppl 2), 263-267.
- Erdogan, E., Ozdogan, O. i Erdogan, M. (2015). University students' resilience level: the effect of gender and faculty. *Precedia - Social and Behavioral Sciences*, 186, 1262-1267. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.047>
- Fang, Y., Niu, Y. i Dong, Y. (2021). Exploring the relationship between narcissism and depression: The mediating roles of perceived social support and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 173, 110604. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110604>
- Faraji, H., Utar, K. i Boran, N. B. (2022). Relationship Between Early Maladaptive Schemas And Psychological Resilience. *Asya Studies*, 6(19), 203-214. <https://doi.org/10.31455/asya.1012952>
- Farrell, A. H., i Vaillancourt, T. (2019). *Developmental pathways of perfectionism: Associations with bullying perpetration, peer victimization, and narcissism. Journal of Applied Developmental Psychology*, 65, 101065. doi:10.1016/j.appdev.2019.101065
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*.

- Fleming, J. i Ledogar, R. J. (2008). Resilience, an evolving concept: A review of literature relevant to Aboriginal research. *Pimatisiwin*, 6(2), 7.
- Fletcher, D. i Sarkar, M. (2013). Psychological resilience. *European Psychologist*, 18(1), 12–23. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000124>
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. In P. L. Hewitt i G. L. Flett (Eds.), *Perfectionism* (pp. 5–31). Washington, DC: APA.
- Flett, G. L., Sherry, S. B., Hewitt, P. L., Nepon, T. (2014). Understanding the narcissistic perfectionists among us: Grandiosity, vulnerability, and the quest for the perfect self. *Handbook of psychology of narcissism: Diverse perspectives*, 43-66.
- Foster, C. E., Horwitz, A., Thomas, A., Opperman, K., Gipson, P., Burnside, A., ... i King, C. A. (2017). Connectedness to family, school, peers, and community in socially vulnerable adolescents. *Children and youth services review*, 81, 321-331. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.011>
- Friedmann, J. S., Lumley, M. N. i Lerman, B. (2016). Cognitive schemas as longitudinal predictors of self-reported adolescent depressive symptoms and resilience. *Cognitive Behaviour Therapy*, 45(1), 32-48. <https://doi.org/10.1080/16506073.2015.1100212>
- Galatzer-Levy, I. R., Burton, C. L. i Bonanno, G. A. (2012). Coping flexibility, potentially traumatic life events, and resilience: A prospective study of college student adjustment. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 31(6), 542-567. <https://doi.org/10.1521/jscp.2012.31.6.542>
- Gloria, C. T. i Steinhardt, M. A. (2016). Relationships among positive emotions, coping, resilience and mental health. *Stress and health*, 32(2), 145-156. <https://doi.org/10.1002/smi.2589>
- Green, A., MacLean, R. i Charles, K. (2020). Recollections of parenting styles in the development of narcissism: The role of gender. *Personality and Individual Differences*, 167, 110246. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110246>
- Ha Young Min. (2019). Analysis of a Structural Equation Model of Mothers' Responsive or Restrictive Parenting and Covert Narcissism and School Adjustment in School Children. *Korean Journal of Child Studies*, 40(5), 1-12. <https://doi.org/10.5723/kjcs.2019.40.5.1>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York, NY: The Guilford Press.

- Hendin, H.M. i Cheek, J.M. (1997). Assessing Hypersensitive Narcissism: A Re-examination of Murray's Narcissism Scale. *Journal of Research in Personality*, 31, 588-599. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2204>
- Hewitt, P. L. i Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of personality and social psychology*, 60(3), 456. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.3.456>
- Hill, P. L. i Lapsley, D. K. (2011). Adaptive and maladaptive narcissism in adolescent development. <https://doi.org/10.1037/12352-005>
- Holden, C. L. (2020). Characteristics of veterinary students: perfectionism, personality factors, and resilience. *Journal of Veterinary Medical Education*, 47(4), 488-496. <https://doi.org/10.3138/jvme.0918-111r>
- Jahromi, F. G., Naziri, G. i Barzegar, M. (2012). The relationship between socially prescribed perfectionism and depression: The mediating role of maladaptive cognitive schemas. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 32, 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.01.023>
- Jakšić, N., Milas, G., Ivezić, E., Wertag, A., Jokić-Begić, N. i Pincus, A. L. (2014). The Pathological Narcissism Inventory (PNI) in transitional post-war Croatia: Psychometric and cultural considerations. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 36, 640-652. <https://doi.org/10.1007/s10862-014-9425-2>
- Johnson, J., Panagioti, M., Bass, J., Ramsey, L. i Harrison, R. (2017). Resilience to emotional distress in response to failure, error or mistakes: A systematic review. *Clinical psychology review*, 52, 19-42. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2016.11.007>
- Kawamura, K. Y., Frost, R. O. i Harmatz, M. G. (2002). *The relationship of perceived parenting styles to perfectionism. Personality and Individual Differences*, 32(2), 317–327. doi:10.1016/s0191-8869(01)00026-5
- Kermanian, S., Golshani, F., Baghdasarians, A. i Jomhari, F. (2021). The mediating role of perfectionism in relation to narcissism and early trauma, family functioning and perceived parenting styles. *Journal of Community Health Research*. <https://doi.org/10.18502/jchr.v10i2.6587>
- Kline, T. J. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Sage publications.
- Konrath, S. H. (2007). *Egos Inflating over Time: Rising Narcissism and its Implications for Self-Construal, Cognitive Style, and Behavior* (Doctoral dissertation).

- Kovačić, S. i Penić Jurković, A. (2022). Odnos dobrobiti djece predškolske dobi i nekih aspekata roditeljskog ponašanja. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 163(1-2), 133-159. orcid.org/0000-0002-9044-9498
- Kvestić, J. (2021). *Odnos religioznosti, otpornosti i vrijenosti studenata u Hrvatskoj* (Doctoral dissertation, Catholic University of Croatia. Department of Psychology).
- Laird, K. T., Krause, B., Funes, C. i Lavretsky, H. (2019). Psychobiological factors of resilience and depression in late life. *Translational psychiatry*, 9(1), 88.
- Lee, D. (2007). Maladaptive cognitive schemas as mediators between perfectionism and psychological distress.
- Lee, R. M. i Robbins, S. B. (1998). The relationship between social connectedness and anxiety, self-esteem, and social identity. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.338>
- Lee, R. M., Draper, M. Lee, S. (2001). Social connectedness, dysfunctional interpersonal behaviors, and psychological distress: Testing a mediator model. *Journal of counseling psychology*, 48(3), 310. DOI: 10.1037//0022-0167.48.3.310
- Lee, R. M., Draper, M. i Lee, S. (2001). Social connectedness, dysfunctional interpersonal behaviors, and psychological distress: Testing a mediator model. *Journal of counseling psychology*, 48(3), 310. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.48.3.310>
- Lozena Ivanov i Zvezdan Penezić; Zadarska zbirka psihologijskih skala i upitnika; svezak 5 (2010).
- Lozena Ivanov i Zvezdan Penezić; Zadarska zbirka psihologijskih skala i upitnika; svezak 5 (2010).
- Macalli, M., Côté, S. i Tzourio, C. (2020). Perceived parental support in childhood and adolescence as a tool for mental health screening in students: A longitudinal study in the i-Share cohort. *Journal of affective disorders*, 266, 512-519. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.02.009>
- Mann, M. P. (2004). The adverse influence of narcissistic injury and perfectionism on college students' institutional attachment. *Personality and Individual Differences*, 36(8), 1797-1806. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.07.001>
- McCarty, C. A., Zimmerman, F. J., Digiuseppe, D. L. i Christakis, D. A. (2005). Parental emotional support and subsequent internalizing and externalizing problems among children. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 26(4), 267-275. doi:10.1097/00004703-200508000-00002

- Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J. i Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of personality*, 79(5), 1013-1042. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00711.x>
- Miljković, D. (2017). Odgoj, obrazovanje i psihološka (ne) otpornost djece i mladih. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, (11), 33-46. <https://doi.org/10.21857/mwo1vcz88y>
- Moore II, L. E. i Shell, M. D. (2017). The Effects of Parental Support and Self-Esteem on Internalizing Symptoms in Emerging Adulthood. *Psi Chi Journal of Psychological Research*, 22(2). DOI 10.24839/2325-7342.JN22.2.131
- Mortazavi, N. S. i Yarolahi, N. A. (2015). Meta-analysis of the relationship between resilience and mental health. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17(3).
- Mushquash, A. R. i Sherry, S. B. (2012). Understanding the socially prescribed perfectionist's cycle of self-defeat: A 7-day, 14-occasion daily diary study. *Journal of Research in Personality*, 46(6), 700-709. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.08.006>
- Ng, H. K., Cheung, R. Y. H. i Tam, K. P. (2014). Unraveling the link between narcissism and psychological health: New evidence from coping flexibility. *Personality and Individual Differences*, 70, 7-10. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.06.006>
- Nguyen, J. i Boyes, M. (2020, March). Effects Parenting Styles Have on Narcissistic Tendencies: A Sensitive Period on the Development of Narcissism. In *Proceedings of The National Conference on Undergraduate Research (NCUR)* (pp. 276-285).
- Pačić-Turk, L., Čepulić, D. B., Haramina, A. i Bošnjaković, J. (2020). Povezanost različitih psiholoških čimbenika s izraženosti stresa, anksioznosti i depresivnosti u zdravstvenih djelatnika tijekom pandemije bolesti COVID-19 u Republici Hrvatskoj. *Suvremena psihologija*, 23(1), 35-53. DOI: 10.21465/2020-SP-231-03
- Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. i Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism. *European Psychologist*. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000100>
- Ronningstam, E. i Gunderson, J. (1990). Identifying criteria for narcissistic personality disorder. *The American Journal of Psychiatry*, 147(7), 918-922. <https://doi.org/10.1176/ajp.147.7.918>
- Ryan, T., Allen, K. A., Gray, D. L. i McInerney, D. M. (2017). How social are social media? A review of online social behaviour and connectedness. *Journal of Relationships Research*, 8, e8. <https://doi.org/10.1017/jrr.2017.13>

- Saeri, A. K., Cruwys, T., Barlow, F. K., Stronge, S. i Sibley, C. G. (2018). Social connectedness improves public mental health: Investigating bidirectional relationships in the New Zealand attitudes and values survey. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 52(4), 365-374. <https://doi.org/10.1177/0004867417723990>
- Sękowski, M., Subramanian, Ł. i Żemojtel-Piotrowska, M. (2021). Are narcissists resilient? Examining grandiose and vulnerable narcissism in the context of a three-dimensional model of resilience. *Current Psychology*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01577-y>
- Smith, M. M., Hewitt, P. L., Sherry, S. B., Flett, G. L. i Ray, C. (2022). Parenting behaviors and trait perfectionism: A meta-analytic test of the social expectations and social learning models. *Journal of Research in Personality*, 96, 104180. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2021.104180>
- Smith, M. M., Sherry, S. B., McLarnon, M. E., Flett, G. L., Hewitt, P. L., Saklofske, D. H. i Etherson, M. E. (2018). Why does socially prescribed perfectionism place people at risk for depression? A five-month, two-wave longitudinal study of the Perfectionism Social Disconnection Model. *Personality and Individual Differences*, 134, 49-54. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.05.040>
- Smith, M. M., Sherry, S. B., McLarnon, M. E., Flett, G. L., Hewitt, P. L., Saklofske, D. H. Etherson, M. E. (2018). Why does socially prescribed perfectionism place people at risk for depression? A five-month, two-wave longitudinal study of the Perfectionism Social Disconnection Model. *Personality and Individual Differences*, 134, 49-54. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.05.040>
- Stoeber, J. (2015). How other-oriented perfectionism differs from self-oriented and socially prescribed perfectionism: Further findings. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 37, 611-623. <https://doi.org/10.1007/s10862-013-9397-7>
- Stoeber, J. i Childs, J. H. (2010). The assessment of self-oriented and socially prescribed perfectionism: Subscales make a difference. *Journal of personality assessment*, 92(6), 577-585. <https://doi.org/10.1080/00223891.2010.513306>
- Stoeber, J. i Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and social psychology review*, 10(4), 295-319. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1004_2

- Šimac, J. (2019). *Odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s velepotorim modelom ličnosti i samopoštovanjem* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Department of Croatian Studies. Division of Psychology).
- Teppers, E., Luyckx, K., Klimstra, T. A. i Goossens, L. (2014). Loneliness and Facebook motives in adolescence: A longitudinal inquiry into directionality of effect. *Journal of adolescence*, 37(5), 691-699. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.11.003>
- Tritt, S. M., Ryder, A. G., Ring, A. J. i Pincus, A. L. (2010). Pathological narcissism and the depressive temperament. *Journal of Affective Disorders*, 122(3), 280-284. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.09.006>
- Twenge, J. M. i Campbell, W. K. (2009). The Narcissism Epidemic: Living in the Age of Entitlement.
- Twenge, J. M., Cooper, A. B., Joiner, T. E., Duffy, M. E. i Binau, S. G. (2019). Age, period, and cohort trends in mood disorder indicators and suicide-related outcomes in a nationally representative dataset, 2005–2017. *Journal of abnormal psychology*, 128(3), 185.
- Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Keith Campbell, W. Bushman, B. J. (2008). *Egos Inflating Over Time: A Cross-Temporal Meta-Analysis of the Narcissistic Personality Inventory*. *Journal of Personality*, 76(4), 875–902. doi:10.1111/j.1467-6494.2008.00507.x 10.1111/j.1467-6494.2008.00507.x
- Weiss, B. i Miller, J. D. (2018). Distinguishing between grandiose narcissism, vulnerable narcissism, and narcissistic personality disorder. *Handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies*, 3-13. doi:10.1007/978-3-319-92171-6_1
- White, N. H. i Cook, C. C. H. (2019). Biblical and theological visions of resilience: pastoral and clinical insights. Routledge.
- Wilson, K., Van Doorn, G. i Dye, J. (2023). Vulnerable dark traits mediate the association between childhood adversity and suicidal ideation. *Personality and Individual Differences*, 202, 111959. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111959>
- Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of personality and social psychology*, 61(4), 590.
- Wolff, J. (2000). Self-esteem: The influence of parenting styles.
- Wu, Y. J., Outley, C., Matarrita-Cascante, D. i Murphrey, T. P. (2016). A systematic review of recent research on adolescent social connectedness and mental health with

internet technology use. *Adolescent Research Review*, 1, 153-162.

<https://doi.org/10.1007/s40894-015-0013-9>

Yıldız, M., Duru, H. i Eldeleklioğlu, J. (2020). Relationship between parenting styles and multidimensional perfectionism: A meta-analysis study. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 20(4), 16-35. DOI: [10.12738/jestp.2020.4.002](https://doi.org/10.12738/jestp.2020.4.002)